

Шепетівська округа

С. Піддубці Анопільського району.

Поданий тут матеріал записав у прикордонному селі Піддубцях Шепетівської округи Анопільського району 1925—1926 рр. Степан Гуєнко, що того часу учителював у с. Піддубцях. Сам С. Г. є селянин с. Кі'йлівки (місцеві селяни кажуть „Кі'ловка“, давня російська офіційна назва — „Ко'йловка“) Білоцерківської округи Попелянського району. Тепер С. Г. — студент Інституту Народньої Освіти в Києві.

С. Піддубці лежить 18 верстов від Анополя. У Піддубцях 142 двори, людности 750 душ. Село бідне, звідти й приказка склалася: „Поду'бці — голоду'пці“. Живуть тут люди з хліборобства, дехто трудиться кушнірством, бондарством. Часто піддубчани відряджаються на заробітки. В селі є чотирирічна школа, хата-читальня, театр.

Переважну частину записів становлять фрази, що взяті з розмов різними часами. Всі фрази ввійшли в поданий тут словничок, ілюструючи собою слова, які я вибрала з тих фраз. Для словничка використала я й поданий тут фольклорний матеріал. Додаткові пояснення до всього зібраного матеріалу, а зокрема й до деяких слів, дав мені С. Г. тут у Києві.

У сприйманні тих особливостей піддубецької вимови, що мало вражають вухо, записувач, думаю, виявив певну залежність від своїх літературних авдиційно-графічних звичок. Проте й відзначені тут фонетичні особливості становлять певну цінність для діалектології. Найбільшу спостережливість проявив С. Г. у відзначенні лексичних та синтактичних особливостей.

Судячи з того, як С. Г. своєю вимовою віддає вимову піддубецьку, можна думати, що консонанти перед *e* злегка паляталізовані. Ця особливість виразніше виступає в губних консонантів та в *p* переважно перед наголошеним *e*; ці консонанти у вказаній позиції С. Г. часто позначає на письмі паляталізованими: те^ера, ме^ене, кре^епко, кре^енькає.

Всяке непаліталізоване *л* належить тут до категорії *л* середнього.

Літературному *и* відповідає, можна думати, високий передній звук *i* широкого відтінку без паляталізації попереднього консонанта. С. Г. часто його позначає *и'*. У поданому тут матеріалі я *и'* скрізь замінила на *i*. Форми з *i* часто мають у записах паралельні форми з *и*: згі'нув і зги-

ну в, ти і ті, ри́бина і рі́бина та ин.; в таких випадках у словничку на чільному місці стоять написання з *и*.

В окремих випадках, переважно по *ж*, *з*, літературному *и* відповідає високий задній звук, — позначений він тут літерою *ы*. Форми з *і*, *и* та *ы*, що відповідають літературним формам з *и*, існують паралельно: у записах, напр., є написання ві́тяв, вы́тяв і ви́ліз та ин. В абетці словничка *ы* йде по *и*.

Знаком *ы* віддано й рефлекс *о* в новому закритому складі. Судячи з того, як С. Г. вимовою віддає цей рефлекс, *ы* < *о* є такий самий звук, що й той *ы*, який в окремих випадках відповідає тут літературному *и*. В одному випадку, а саме в слові вы́н рефлексом *о* є дифтонгічний звук, де початковий сильний елемент це злегка лябіялізований високий задній звуковий елемент, а кінцевий ослаблений елемент це трохи наперед висунений *о*.

ѳ це звук середній між *о* та *у*; *ѳ* — звук середній між *е* та *и* (так ці звуки визначає С. Г.).

Інфінітив має тут паралельні форми: на *-ти(и)* і *-ть*. Де у фразі, яка ілюструє певне дієслово, нема форми інфінітива, там на чільному місці дано форму інфінітива на *-ти*.

Оповідання й казки.

(Записано з уст баби Горпини Бобрової, 50-літньої неписьменної жінки).

1. Як баба знахаркою стала.

Була́ собы́ ба́ба і ду́же була́ вона́ б'ї́дна. Вона́ не ма́ла не ха́ти, не дво́ра. Ході́ла по хата́х просі́ти хлі́ба. Ото́ вона́ ході́ть по хата́х та яко́сь зайшла́ до па́на. А па́н як-ра́з пооб'ї́дав да й не був серды́ти і дав є́ї рубля́ та й ка́же: „Ба́бо, я тоб'ї́ щось ска́жу: зробі́сь зна́харкою, замовля́й лю́дям хворо́би та пристрі́ти, я те́бе навчу́“. Це так ка́же пан до ба́би: „Слу́хай: Б'ї́г пес че́рес паньськы ове́с; як не шко́діло псо́ві, так і вівсо́ві, та́к і рожде́ному, хре́щеному, моли́твенному, вы́нчаному, ду́жому рабу́ бо́жому. І так трі́ ра́зи кажі́ да дму́хай на всі́ чоти́ри бо́кы. Чи помо́же кому́, чи ні́, а тоб'ї́, ба́бо, помо́же (ка́же пан); такы́х ду́рнів є́ на сві́ті бага́то, хва́тіть на твы́ в'ї́к. Оцо́ моя́ ра́да да пора́да тоб'ї́, ба́бо“.

С то́го ча́су нема́ло мину́ло. Ста́ла ба́ба оти́м шепту́ннем пристрі́т одганя́ти, вы́дмовля́ти вся́кы нечі́сти си́ли. Ста́ли лю́де зна́ті цю́ ба́бу та заклика́ті є́ї до се́бе да си́лю да хлі́бом угоща́ти. Пойшло́ про цю́ ба́бу така сла́ва до вся́кых хате́й і до бага́тих люде́й. А в тих вісо́кых хата́х у бага́тих люде́й був сла́бы пан. Цьо́й пан був такы́ сла́бы, що кы́лько дохторы́в не приво́зили і не могли́ йо́му помо́гти, бо в йо́го була́ боля́чка у животи́. Тоді́ вын ка́же: „Що бу́де, то бу́де, а все ї́дно тре́ба вміра́ті. Пої́дьте за ба́бою“. Пої́хали по ба́бу і приве́зли ту́ю ба́бу на двыр. Зайшла́ вона́ до па́на в ха́ту і не позна́ла йо́го, бо вын був сла́бы. Ба́ба ста́ла бра́тіся за ліка́рство і дава́й каза́ті: „Б'ї́г пес чере́з

па'ньськы ове'с...“ Почу'в це пан і засьмія'вся, що йо'му болячка ло'пнула і поле'кшало. Тоді' пан ка'же: „Чи ду'мав я, бабу'сю, що те', що коли'сь я ва'м жарту'ючи сказа'в і воно' ме'ні в приго'ді ста'не?“

Видужав той пан і с то'го ча'су не був го'рды і не сьмія'вся з б'їдних люде'й, бо дозна'вся вын, що і мале'нька люди'на мо'же допомогті' вели'кому па'новы.

2. Про мерців, що в село ходили.

У одно'му селі' вмер чолов'їк і пып, і вони' ході'ли в село'. Чолов'їк приде' вночі' та все поперекида'є в комо'рі, а пып був схо'вани у це'ркві під пыдло'гою та все віпіва'в вино' у во'тарі та сьпіва'в. То люде' ду'мають: як то'го чолов'їка і попа' злові'ть да шоб вони' не ході'ли?

Ото' еде'н нашо'вся хло'пец та ка'же: „Да'йте п'ядеся'т рублї'в, то я зро'бю так, що то'й чолов'їк не буде ході'ть по селу'“. Вона' йо'му дала' п'ядеся'т рублї'в. То вын пошо'в та й сїв кала корчми': той чолов'їк-мрец іде'. А вын йо'го поня'в та й ка'же: „Будеш ході'ть? А то є' ныж, то за'рез заруба'ю!“ То той мрец втік і быльш не йшо'в. А зно'в вын ка'же: „Да'йте ме'ні сто рублї'в, то і попа' зажену' і быльш не буде піть вина' у це'ркві“.

То'го хло'пца зачінілі у це'ркві на' ноч. А той хло'пец зва'вся Іва'н Той хло'пец ви'лїз на окно'. Пып ви'лїз із льо'ха та й ка'же: „При'сна душа' смерді'ть“. Вже пып скы'нув у це'ркві панчо'хі да хо'че йти у ву'в-тар піть вина'. А Іва'н взяв ху'тко йо'го панчо'хі, втік на окно дей се-ди'ть. Пып за їм да кричи'ть „Давай панчо'хі!“ да й полї'з пып у льох. Розви'днілось. Іва'ну вчінілі це'ркву, а Іва'н пошо'в додо'му. І не ходї'в быльш пып у це'ркву.

3. Про хлопця-вішальника.

Ото' був собы' такы' хло'пец, зва'вся Іва'н. Але був у йо'го ба'тько ду'жей пога'ны — що-дня' жы'нку б'є, то жы'нка плаче і ді'ти плачуть. Ото' вын ду'має собы: дава'й почеплю'ся. Вже вын в'їшалку пригото'вів. Ото' раз йо'го ба'тько набї'в за ві'щось, то вын — дава'й почеплю'ся. По-шо'в. Ти'льки що зачепився, то бог ка'же: „Іди' собы', ті не мый, бо ти пов'їсився“. То хло'пец ка'же: „А що-ж робі'ть? Ба'тько ме'не б'є“. Бог знов ка'же: „Іди' собы'!“ Тоді' хло'пец ду'має: що робі'ть? дава'й верну'ся на б'їли сьвіт.

Ото' вын, хло'пец, верну'вся, а ба'тько такы' ра'ды-рады! То вже да-ва'й йо'го жени'ть. Ожені'лі. Тепе'р живу'ть да пожива'ють да добра' на-жива'ють.

4. Звідки бузько взявся.

Коли'сь у бо'га був на'йміт Дани'ло. Ідно'го ра'зу бог позбыра'в все гадде', взя'в йо'го, поскыда'в у мешо'к, дав Дани'лу да й ка'же: „На, Дани'лу, цьо'го мешка' да й кынь у во'ду. Ти'лько знай, не роз'я'зуй, бо

буде ли'хо!“ Дани'ло взяв мешка' і поні'с у ры'чку. Прині'с вын до ры'чки, поста'вів йо'го кала води'. Дани'ло бо'га не послу'хав і взя'в і роз'яза'в мешка', щоб поба'чіті, що у йо'му є. Як вын роз'яза'в, то є то'го мешка' все гадде' повискака'ло. Дани'ло зляка'вся, вкы'нув поро'жнього мешка' у во'ду да й пошо'в до бо'га. Бог росе'рдівся на йо'го і сказа'в: „Щоб ті ме'ні позбыра'в все гадде', яке' ті пусті'в на зе'мню“. І взяв, скі'нув йо'го з не'ба. Дани'ло став на земні' бусько'м і збыра'є все те гадде', яке' вын ви'пустів з мешка'.

5. Як боги спершу надали були сили хлопцеві-каліці,
а тоді вкоротили її.

Був собы' дід і ба'ба. Був у ни'х син калі'ка. От у жни'ва дід і ба'ба пої'хали в по'ле жа'ти, а си'на сво'го оста'вілі вдо'ма. Ото' прихо'дять боги', Петро' та Павло', і кажуть: „Очіні'!“ А хлопец ка'же: „Я не мо'жу очіні'ті, бо я не ма'ю ниг“. А бог ка'же: „Встава'й!“ Хлопец ка'же: „Не мо'жу!“ Знов бог ка'же: „А ну, протяга'й но'гу“. Вын протягну'в, і нога' ста'ла. Бог ка'же: „Протяга'й дру'гу“. Хлопец протягну'в, і ста'ла дру'га нога'. Доп'їр хлопец очіні'в та впусти'в богы'в в ха'ту і поста'вів їм на столі' горы'лки. Боги' не схоті'ли пить це'ї горы'лки і сказа'ли, щоб вын сам є'ї ві'пів. От вын ві'пів горы'лку і став такы' здоро'ви, що в сьві'ті нема' тако'го крепака'. От і ви'йшли вони' на двыр. Бог ка'же: „Подні'ма'й ха'ту за вугло“. А вын ка'же: „Як я є'ї подниму?“ А бог знов ка'же: „Поднима'й!“ А хлопец взяв і подня'в на доло'ні ха'ту. То бо'гы ка'жуть: „Тре'ба йо'му си'ли вкороті'ті“. Вкороті'лі йо'му си'ли і пошли' собі' в доро'гу.

6. Про трьох сестер.

Був собы' дід та ба'ба. Ото' вони' ма'ли трі до'чки. І ты до'чки пошли' на ры'чку пла'тя прать. Але коли' вони' ба'чать: їде ца'р на ко-раблї'. То пе'рша ка'же: „Коб ме'не цьой царє'вич узя'в, то я-б йо'му двана'йцять пе'чивей хлї'ба спекла' і все ві'йсько нагодувала-б“. А дру'га ка'же: „Коб ме'не цьой царє'вич узя'в, то я-б йо'му двана'йцять поце'ткув полотна' зробі'ла-б і все ві'йсько одягну'ла-б“. А тре'тя ка'же: „Коб ме'не цьой царє'вич узя'в, то я-б йо'му двана'йцять сины'в народі'ла-б, і такы' сини', що на ло'бі со'ньце, а на поті'лиці мні'сяць!“ Ого' тоді' пар верта'єца додо'му та й ка'же: „Си'ну, ба'чів я над мо'рем трі сестры'. Їдна' каза'ла так, дру'га каза'ла так, а тре'тя, що двана'йцять сины'в наро'діть і такы', що на ло'бі со'ньце, а на поті'лиці мні'сяць!“ Тоді' син ка'же: „Дава'й будемо жени'тись!“ Та й пої'хали, знайшли' ту до'чку і ожені'вся на не'ї. Як прийшла' та пора', що тре'ба було народі'ті тих 12 сины'в, а в того царє'вича була вже дї'вчина, а в те'ї дї'вчини була ма'ти. Ото вона пришла' та й ка'же: „Я в тебе буду рабо'ю“. Цар ка'же: „Бу'дьте“.

(Не доказано до кінця).

Приказки.

1. Бу'де каяннє', да нема вороти'ла.
2. Веденнє' сьват наведе'.
3. Взяв по'ля як воло'ка завширшкы'.
4. Ві'пив-би й леда'що, ко'б-то за' що.
5. До бѣга висо'ко, а до цара' дале'ко.
6. Дру'жба — гы'рка слу'жба.
7. Заго'їца, по'ки дру'ге ско'їца.
8. Згра'бни, як выл до каре'ти.
9. Коб хліб да оде'жа, то їв-би ле'жа.
10. Любі' жі'нку, як ду'шу, а траси', як гру'шу.
11. Ляда'щи коло ляда'щого тріма'єца.
12. Не живє', не гниє'.
13. Нема в сьві'ті, як у б'їли сви'ті.
14. Ни бої'ца ни гро'му, ни ту'чі.
15. Піса'в піса'ка, не розбе'ре не чо'рт, не соба'ка.
16. По'ки бѣга змалю'єш, то чо'рта ззіси'.
17. Сла'ва бо'гу за помо'гу.
18. Смерть у зу'би не зазира'є.
19. Чім надбы'льш, тим надлу'ч.
20. Як бу'де кожу'х, то бу'де луч дух.
21. Якы' пып, таке' йо'го благослове'нство.

Загадки.

1. Биз ныг, биз рук, на гору ві'лізе.
2. За лі'сом, за плі'сом вовкі' шку'ру мнуть.
3. Їде пан копита'н: „Шо за ко'сьці лижа'ть, шо соба'кі не їдять.
4. Лит'їло сто голубы'в, посіда'ло на сто дубы'в, сами полит'їли,
[а но'ги zostали'сь.
5. Посере'д лі'са лижи'ть крук залі'за, — хто йде той обминє'.
6. Ро'гом їсьць, а нога'ми ходить.
7. Стоїть п'ївень над водо'ю іш чирво'ною бородо'ю.
8. Ту'пи, ту'пи по ла'воцї, по черво'ни ка'поцї; як закопа'й, то
[черво'не, а ві'копай, то б'їле. (Бурак).

Словничок.

А — підси'льна часточка. А так. А як-же, розуміється. | А та'к, та'ма дров бра'ти, то тра, бра'тику, стояти три дні до колїї'. А го'ля див. Го'ля.

Або' — пита'льна часточка. Хіба, чи. | Або' я вкрав? Або' вже ззів? Або' то є'ї ха'та? Або' ти зна'єш? Або' щьо'о? Або' то щьо'о? А хіба що?

Аж — підсильна часточка, що може стояти після підсиленого слова.

Куді́ вын пошо́в? Дале́ко аж!

Ані́ — підсильна часточка заперечного значіння. Ані́ бо́же муй! Не можна! „Борони Боже!“

Аме́рицькы *прикм.* Американський, з Америки. | Сьо чолов’ї́к аме́рицькы (сказано про українця, що з Америки приїхав).

Багати́ш *присл.* — ко́го. Багаті́ший за кого. | Вын у трі ра́зи бага-ті́ш ме́не.

Бала́кы *р.* Балачки, балаканина. | Е, твої бала́кы хай лю́де вибача́ють.

Бере́зина *р.* Одна береза.

Би́нда *р.* Стюжка, стрічка.

Благослове́нство *р.* Благословення. | Якы́ пып, таке́ йо́го благо-слове́нство.

Бог *р. мн.* боги́ і бо́гы. Ото́ прихо́дять боги́, Петро́ та Павло́... То бо́гы ка́жуть: „Тре́ба йо́му си́ли вкороти́ти“. Ані́ бо́же муй! *див.* Ані́.

Болі́ти *д. нед.* — кому́. Ой ме́ні мази́нец боли́ть.

Бонда́рка *р.* Бондарство, бондарювання. | Вын тепе́ра займа́вца бон-да́ркою.

Бо́твина́ *р.* Бурачиння, листя від буряків.

Бракну́ти *д. док.* Бракну́ло. Зразу з’явилася потреба якоїсь речі. | От шо́ бракну́ло, — пошо́в та й взяв.

Брат *р.* — стрине́шни *див.* Стрине́шни.

Було́ — *невідмінне помічне слово, що при dokonаних дієсловах минулого часу вказує на чинність передминулу.* Тоді́ я куха́ного сто́-рожа мав, як було́ стоя́в красноа́рміїц ка́ла клу́ні.

Бути́ *д.* У формах минулого часу входить у склад зложеного присудка при присудковому йменні-дієприкметнику. А пып був scho-вани у це́ркви.

Бучни́ (-ний) *прикм.* Гучний, розкішний. | Ото́ весі́лле! ото́ бучне́!

В, у *прийм.* В поро́гах. На поро́зі. | Чьо́ ти в поро́гах седи́ш? У то́рг. На ба́зар. | Ді́й пої́хали у то́рг а́йца продава́ти.

Ва́шкы *прикм.* Важкий. | Не такы́ я ва́шкы, як ви ду́маєте: я й п’ять пу́дыв нема́.

Вдо́ма, удо́ма *присл.* Дома́. | Си́на сво́го оста́вілі вдо́ма. Луч удо́ма седи́ти.

Веденне́ *р.* Свято Уведення в храм 21 листопаду. | Веденне́ съват наведе́.

Верстовни́к *р.* Стовп, що верстви́ показує.

Верху́ша *р.* Легені.

Ве́льми *присл.* Дуже, вельми. | Ни ве́льми я так хо́чу. Цьо ве́льми до́бре, шо́ плати́ти проднало́г у три ра́ті.

Ве́сна *р.* Весна. На ве́сні. На весні́, весною́.

Ве́сти *д. нед.* Вести. Везу́, ве́стиму.

Вжива́ти *д. нед.* Мати, користуватися. | Вон, той Мака́р, вжива́є п’ят-на́йцять десяти́н.

Вза́втра *присл.* Завтра. | Ха́но вза́втра по дню́, то я вам роска́жю.
(Кажу́ть і за́втра).

Взапра́вду *присл.* Справді. | Чи взапра́вду так воно́ було́.

Взи́рити *д. док.* Побачити, вздріти, вгледіти.

Ви́бачити *д. док.* — кого́, що. Розглядіти кого, що, роздивитися на
кого, на що. | А да́-но, ще й я йо́го ви́бачу.

Ви́знати *д. док.* Второпати, зрозуміти. | Ния́к я не ви́знаю, що вын ка́же.

Вимовля́ти *д. нед.* Складаючи умову, вимагати щось на свою користь. |
Ви́йди, батеньку, попита́й, коли́ торгують, то й одда́й; чер-
во́ного золотого вимовля́й, а б'ї́лев личенько так одда́й. *П.*

Ви́тяти *д. док.* Сильно вдарити. | Кре́пко ви́тяв. Вын ви́тяв йо́го кре́пко
па́пліскою. Ві́тяв ми́лу по плічку, по рум'я́ному обли́чку. *П.*

Ви́щерб'яни *дприкм.* Вищерблений. | На́ша уже́ ви́щерб'яна шко-
ворода́.

Видмовля́ти (відмовляти) *д. нед.* Відганяти, усувати шептанням, при-
мовами. | Ста́ла ба́ба оти́м шепту́ннем пристрі́т одганя́ти, вид-
мовля́ти вся́кы нечи́сты си́ли.

Вын, вы́н, вон; вона́ *займ.-реч.* Він, вона. Йо́го, йо́му, з їм; *ж. ген.,
дат., акуз. є'ї, лок.* на не́ї. Ото́ вын ду́має собы́. Вы́н ме́ні
не тре́ба. Бо вон сти́дуї́ца. То я́к-же тепе́ра бу́де йо́го госпо-
да́рка? Не позна́ла йо́го, бо вын був сла́бый. У йо́го було́ ба-
га́то шкуре́й. Бог росе́рдівся на йо́го. Кы́льки йо́му ро́кы? Пып
за їм да кричи́ть. Пойди́ з їм. Вона́ не ма́ла не ха́ти, не
двора́. Або́ то є́ї ха́та? Щоб є́ї в'їно́чок не зов'я́в. *П.* А пан
дав є́ї рубля́. Бог ка́же: „Подніма́й ха́ту за вугло́“. А вын
ка́же: „Як я є́ї подни́му?“ Ожени́вся на не́ї.

Ви́га *р.* Вика, *Vicia Sativa L.* | Моя́ ви́га не вроді́ла.

В'ї́шалка (вішалка) *р.* Та рі́ч, на якій можна пові́ситися. | Ото́ вын
ду́має собы́: дава́й поче́плю́ся. Вже вын в'ї́шалку пригото́вів.

Во́втар, ву́втар *р.* Вівтар.

Во́здух *р.* Пові́тря. | Ба́чте, мука́, вона́ стосу́єца до пачкы і не пуска́є
туди́й во́здуха.

Вон; вона *займ.-реч., див.* Вын.

Восе́нї *присл.* В-осени.

Вороти́ло *р.* Вороття, повернення? | Бу́де кая́нне́, да нема́ вороти́ла.

Вро́кы *р.* — зна́ти. Вміти наврочити. | Та́я ба́ба Сте́па зна́є ду́жей
вро́кы.

Всю́ди, всю́дий *присл.* Скри́зь. | То-ш всю́ді так ши́ють. Всю́дий
я була́, всю́дий такы́ са́мо са́чки ши́ють.

Ву́втар *р.* = Во́втар.

Вугло́ *р.* — ха́ти. Рі́г хати. | Бог ка́же: „Подніма́й ха́ту за вугло́“.
А вын ка́же: „Як я є́ї подни́му?“

Вчини́ти *д. док.* Відчинити. | Їва́ну вчи́нілі це́ркву, і Їва́н пошо́в до-
до́му.

Вчо́'ра, учо́'ра *присл.* Вчора. | Вчо́'ра крѣ'пко свари́'вся. Холодні́'й...
учо́'ра було́'.

Га́'венськи (-кий) *прикм.* Дуже поганий. | Я не знав, що тут га́'вен-
ська доро́'га.

Гы́'ра *р.* Металевий тягар встановленої ваги для рівноваження на тере-
зах. | Я тобы́' як дам гы́'рою, то ти о́'де здо́'хнеш.

Гы́'рки *прикм.* Гіркий. | Дру́'жба — гы́'рка слу́'жба.

Гла́'денько *присл.* Гладенько, рівненько.

Гну́'ти *д. нед.* — кѣ'пки *див.* Кѣ'пки.

Гове́'с *р.* Овес. | Мы гове́'с уроді́'в такы́' ни́'зенькы.

Голі́'ї *р. мн.* Олія. | У цьо́й ба́'ньці голі́'ї коли́'сь були́'.

Голо́'сни *прикм.* Голосний; (про пісню:) що високо співається. | Цьо́
ду́'же голо́'сна пі́'сня.

Го́'ля *вг.* А го́'ля! А ги́'ля — вигук, яким женуть гуси.

Гора́'не *р.* Орання, оранка. | Е, таке́' гора́'не!

Го́'рево (гориво) *р.* Матеріал до горіння. | Ото́' го́'рево! (сказано з при-
воду того, що дрова погано горять).

Господа́'рка, господа́'рка *р.* Господарство. | То я́'к-же тепе́'ра бу́'де
йо́'го господа́'рка, шо вын бу́'де сиді́'ти у турмі́'?

Гри́'веніка *р.* Монета в 10 копійок. | Сьы́ць пе́'рец? То дай ме́'ні пе́'рецу
на гри́'веніку.

Гу́'пати *д. нед.* — коно́'плі. Бити коноплі. | Пойду́' гу́'пати коно́'плі.

Гурчи́'ти (гірчити) *д. нед.* Мати гіркий смак, горенити. | Ся капу́'ста
уже трохи гурчи́'ть.

Га́'рне́'та *р. мн.* Кагла. | Га́'ню, по́'йди на п'і́'ч і одсу́'нь га́'рне́'та од
кахе́'ль.

Господа́'рка *р.* = Господа́'рка.

Да *спол.* 1) Та, і. | Я да Мо́'труна були́' та́'ма. Ну, ладну́'йся, Оме́'лько,
да по́'йдем на корчу́'нок. 2) Але. | Бу́'де кая́'нне́', да нема воро́-
ти́'ла. (Кажуть і та).

Да́'-но Дай, дай но. | А да́'-но, ще́' й я йо́'го ви́'бачу.

Даре́'мне́ *присл.* Даремно, дурно, без плати.

Два́'йцять *числ.* Двацять.

Двана́'йцять *числ.* Дванацять. | Я-б йо́'му двана́'йцять поце́'ткув по-
лотна́' зробі́'ла-б.

Дѣ́й *спол.* Та й. | Ї́'хали люде́' дѣ́й стано́'ві'лісь. Вті́'к на окно́' дѣ́й седи́'ть.

Де́'нь *р.* За́' день. За один день, в протязі одного дня. | Сиді́'те, ді́'ти,
ту́'тай: ще ви і ті́'тці оги́'дните за́' день. Що́' день, що́' дня́'.
Ко́'жного дня́'. | Що́' день вын бре́'ше одно́'. Що́' дня́' жы́'нку б'є.
На що́' де́'нь. На будде́'нь. | Ся ху́'стка бу́'де у ме́'не на що́'
де́'нь. По́' дню, по́' дню́'. Вде́'нь. | Було сва́'татъ ме́'не по́' дню.
Ха́'но взав́'тра по́' дню́', то я вам роска́'жю.

Дере́'вня́'к *р.* Дерев'яний плуг. | Полама́'вся мы плужо́'к дере́'вня́'к, —
коб я́'к да залі́'зняка́' купі́'ти.

Дерка́'ч *р.* Драч, пиляр. | Деркачі́'.

Дзе'рнята *р. мн.* Зернята, сонячникове насіння. | А в ме'не дзе'рнята су'хші.

Диви'цца (-ви'тися) *д. нед.* Диви'сьте, дивлі'ця. Диві'ться. | Диви'сьте, що Степа'н ро'біть. Дивлі'ця, ондо' писа'рка пошла'.

Ди'сне *присл.* Дійсно.

Дыщ *р.* Дощ. | Опхо'дить дыщ надовко'ла нас, а у нас і не бу'де. (Переважно кажуть дощ).

До прийм. Жнеш 2 сно'пи собы', а 10 до па'на (=панові). До колі'ї див. Колі'я'.

До'брей *присл.* Дуже добре. | А Іва'н то товаришува'вся з К., до'брей товаришува'вся.

Добро'ва *р.* Діброва. | Зеле'на добро'ва без в'їтру шумі'ть. *П.*

До'вшей *присл.* Довше. | Хоч воно й до'вшей, то хо'рма в (сказано про одержу).

До'кыль *присл.* Доки. | І до'кыль воно' бу'де кре'нькати.

Доп'їр, доп'їро (допіро) *присл.* Тепер. | Хло'пец протягну'в, і ста'ла дру'га нога'. Доп'їр хло'пец очіні'в та впусти'в богы'в в ха'ту. Доп'їро за пу'да п'ять зло'тих даю'ть.

Дочка *р., акуз.* до'чку, *мн.* до'чки. Знайшли' ту до'чку і ожені'вся на не'ї. І ты до'чки пошли' на ры'чку пла'тя прать.

Дра'ни (-ний) *прикм.* Поганий. | Сьо не пра'ве де'рево, з йо'го до'шки будуть дра'ні.

Древина' *р.? прикм.? Стародавня?* | Це ще деревина' ця'я гребля.

Дуб *р.* На ду'бу. Облуп'ю' кору' на ду'бу.

Дубня'к *р.* Молодий дубовий ліс.

Ду'же *присл.* Багато. | За ду'же хо'че.

Ду'жей *присл.* Дуже, сильно; дуже добре. | Уже тре'ба дощ: ду'жей засо'хло у по'лі. Вона'-ш вас ду'жей лю'біть. Та'я ба'ба Сте'па зна'є ду'жей вро'кы.

Ду'хати *д. нед.* Дути, віяти. | Кре'пко в'їтер ду'хає.

Еде'н, їде'н, їдна', одна', одно' *числ. прикм.* Один, одна, одно. | Ото' еде'н нашовся хло'пец. Їдна' каза'ла та'к. Їдно'го ра'зу бог позбы'ра'в все гадде'. Дай ме'ні одну' карто'плину. Що' день вын бре'ше одно'.

Же'би, же'би *спол.* Коли-б, як-би. | Же'би я був знав, що у те'бе була' горы'лка. Же'би ни було', то дру'ге ді'ло.

Же'лі *спол.* Якщо, коли. | Же'лі я бре'шу, то будь я су'кин син.

Жни'ва *р. мн.* Жнива. | От у жни'ва дід і ба'ба пої'хали в по'ле жа'ти.

З, с *прийм.* 1) *при числівнику у формі генітива:* приблизно. | С трьох кып жы'та було' на клу'ні.

2) *з генітивом на означення часу, від якого починається певна чинність.* С то'го ча'су. Від, з того часу. | С то'го ча'су нема'ло мину'ло.

За *прийм.* За ким, чим. По кого, що. | „Пої'дьте за ба'бою“. Пої'хали по ба'бу і привезли тую ба'бу на двыр.

- Займа́цца *д. нед.* — чим. Трудитися чим. | Тепе́р ти́ї брати́ займа́юца всі столя́ркою. Вын тепе́ра займа́єца бонда́ркою.
- Залі́зняк *р.* Залізний плуг. | Полама́вся мы плужо́к деревня́к, — коб я́к да залі́зняка купі́ти.
- За́рез, за́рс *присл.* Зараз. | Я бу́ду за́рез карто́плі лупі́ть. Той до́хтор за́рез звередува́в ме́не. За́рс пойду́ до кардо́ну.
- Зато́'-б — *вказівна часточка.* Ото, ото б. | Зато́'-б там чють ни подуши́лись. Зато́'-б я чють не ло́пнула! Зато́'-б сьмія́вся-б!
- Зато́го *присл.* Скоро, незабаром. | Вже на́ші го́стоньки в селі́ в. Ни так у селі́, як за село́м, — зато́го бу́дуть за столо́м. II.
- Захро́пти *д. док.* Заснути з хропінням. | Вын захро́п, а я сиджу́.
- Заче́пи́цца (-пи́тися) *д. док.* Повіситися. | Ти́льки що заче́пи́вся, то бог ка́же: „Іди́ собы́, ті не мый, бо ті пов'їсися.
- Звередува́ти *д. док.* Оглянути, обдивитися. | Той до́хтор за́рез звередува́в ме́не. (Думаю, що в цій формі перейнято слово „зревідувати“).
- Згы́б(ну)ти *д. док.* Згинути. | Не вроді́ло, нічо́го не верну́лось і на-сї́нне згы́бло.
- Згра́бни *прикм.* Зграбний. | Згра́бни, як вы́л до каре́ти.
- Зелени́ця *р.* Зелена фарба, що нею малюють, фарбують.
- Земня́ *р.* Земля. | Щоб ті ме́ні позбыра́в все гадде́, яке́ ті пусти́в на зе́мню. Дани́ло став на земні́ бусько́м.
- Зима́ *р.* У ме́не на сю зи́му ни бу́де чобы́т.
- Зї́лле (зілля) *р.* — рва́ти. Бур'ян полоти. | Пойду́ на пше́ницю зї́лле рва́ти.
- Зміща́цца (-щатися) *д. нед.* Вміщатися. | Ве́льми прибу́ла вода́ на Кы́рчику (назва річки), аж в кори́то не зміща́єца, ско́ро бере́гы зато́пить.
- Зоба́чити *д. док.* Побачити, поспробувати. | Я то вже зоба́чив туре́мського житя́.
- Зоста́цца (-татися) *д. док.* Лишитися. | Литі́ло сто голу́бы́в, посіда́ло на сто дубы́в, самы́ политі́ли, а ноги́ зостали́сь. (Загадка).
- Зрадува́цца (-ватися) *д. док.* — ким. Зрадіти з кого, кому. | Зраду́єца оте́ц і ма́ти тобо́ю. II.
- Ї́дало *р.* Їжа. | Е, с таким Ї́далом!
- Ї́де́н, ї́дна́ *числ. прикм., див.* Єде́н.
- Ї́дна́ки *прикм.* Однакий, однаковий. | Вони́ обо́два ї́дна́ки.
- Ї́днора́зно (одноразно) *присл.* Однаково, рівномірно.
- Кала́ *прийм.* = Коло.
- Кало́дезь *р.* Колодязь, студня. | Кала́ кало́дезя ду́жей гра́зько.
- Камні́нне *р.* Каміння. | У моє́му вітраку́ камі́нне роди́ме, а не ли́те.
- Кардо́н *р.* Кордон, границя. | За́рс пойду́ до кардо́ну.
- Карто́плина *р.* Одна картопля. | Дай ме́ні одну́ карто́плину.
- Карто́плі *р.* Картопля. (В однині цього слова тут не вживають). | Ко́шик карто́пель.

Ка'тар *р.* Нежить.

Ка'хлі *р.* Груба. | Ганю, пойді на п'іч і одсу'нь гарне'та од кахе'ль.
Сі'ла кала кахе'ль.

Ка'янно' *р.* Каяття. | Буде ка'янно', да нема' вороти'ла.

Ке'пки (кепки) *р.* — гну'ти. Кепкувати. | А вон ти'лько ке'пки гне.

Кы'льки, кы'лько *займ.-числ.* Скільки. | Кы'льки йо'му ро'кы? Цьо'й пан був такы' сла'бы, що кы'лько дохторы'в не приво'зили і не могли' йо'му помогти'.

К'їти *р.* Квіти. | Не жаль ме'ні ші'тих к'їт, но жаль ме'ні мої'х літ. *Н.*

Клу'ня *р.* Будинок на хліб у зерні.

Ко *прийм.* = Коло.

Коб *спол.* Коли-б, як-би. | Коб я па'вні — послу'гы ма'ла. *П.* Коб хліб да оде'жа, то їв-би ле'жа. Ко'б-то. Коли-б то, як-би-ж то. | Ві'пив-би й леда'що, ко'б-то за' що. Коб я'к. Коли-б як-небудь. | Полама'вся мы плужо'к деревня'к, — коб я'к да залізняка' купі'ти.

Колесо *р.* Колесо.

Колія' *р.* Черга. До колії'. В черзі. | А та'к, та'ма дров бра'ти, то тра, бра'тику, стоя'ти три дні до колії'.

Коло, ко, кала *прийм.* Коло. | Ляда'щи коло ляда'щого тріма'єца. А я' ко те'бе посе'жу. Кала кало'дезя ду'жей гра'зько.

Ко'ляди *р.* Різдво. | На ко'ляди.

Комнї'р *р.* Комір. | Комнї'р ме'не ду'ше.

Коне'шне (конечне) *присл.* Конче, dokonче. | Коне'шне ті хо'чеш одмі'раті уже' так-а-та'к, — буде былыш сюді' або-ш туді'. Або' то коне'шне тра сиді'ти ці'ли день у полушуп'ку.

Кори'то *р.* Вмістище річки. | Ве'лыми прибу'ла вода' на Кырчику, аж в кори'то не зміша'єца, ско'ро берегы' зато'пить.

Корінне' *р.* Коріння.

Корча'к *р.* Пень, пен'юк. | Пога'но оцьо'й корча'к гори'ть.

Корчу'нок *р.* Корчування. | Ну, ладну'йся, Омелько, да пойдe'м на корчу'нок.

Кращі'й *присл.* Краще. | Так кращі'й буде.

Кре'нькати, кре'нькати *д. нед.* Хворіти; мучитися хворо'бою. | Вже я над цьо'ю дити'ною су'дки сиджу'. І до'кыль воно' буде кре'нькати? Вже дру'гы рык, як Степа'н у турмі' б'їдола'ха кре'нькає. Ма'р'я іще' кре'нькає.

Крепа'к *р.* Дуже сильний чоло'вік. | От вын ві'пів горы'лку і став такы' здоро'ви, що в сьві'ті нема' тако'го крепака'.

Кре'нькати *д. нед.* = Кре'нькати.

Кре'пко *присл.* Дуже; сильно. | Кре'пко в'їтер ду'хає. Кре'пко вы'тяв. Вся столя'рка ха'тня мене' обхо'дица не кре'пко до'рого.

Кри'ви *прикм.* Кривий. | Сока'ра то вона' пови'нна бу'ти пра'ва, а не кри'ва.

Кро'їти *д. нед.* Різати на часті.

Кропи'ва *р.* Кропива'.

Куха'ни (коханий) *прикм.* Добрий, хороший. | Тоді́ я куха'ного сто'рожа мав, як було́ стоя'в красноармі'їц кала клу'ні.

Лавошні'к (лавочник) *р.* Крамар. | Надгорі'й то цьо Василю́ тре'ба бути лавошніко'м.

Лад *р.* По ла'ду. До ладу, як слід. | О! ко'б то воно́ по ла'ду робі'лось, то в нас так не бу'де ніко'ли.

Ладнува'цца (-ватися) *д. нед.* Ладнатися. | Ну, ладну'йся, Оме'лько, да пойде'м на корчу'нок.

Ле'жа *дприсл.* Лежачи. | Коб хліб да оде'жа, то їв-би ле'жа.

Ли'жечок *р.* Ліжечко. | Стоїть ли'жечок с подушечками, а на то'му ли'жечку хлопчі'на лежить. *П.*

Ли'ти (-тий) *прикм.* Про камінь (у млині): штучно вигладжений розтопленою масою. | У моє'му вітраку́ камні'нне роди'ме, а не ли'те.

Лісниче'вство *р.* Лісництво. | Пої'ду до лісниче'вства.

Лупи'ть *д. нед.* Про картоплю: чистити. | Я бу'ду за'рез карто'плі лупи'ть.

Луч *прикм.* Кращий. | Як бу'де кожу'х, то бу'де луч дух.

Луч *присл.* Краще. | Луч удо'ма седі'ти.

Ляда'щи (-щій) *прикм.* Ледащий, ледачий. | Ляда'щи коло ляда'щого тріма'вца. (Кажуть і леда'щи).

Лящ *р.* Удар долонею по обличчю.

Мага'й-бі. Вислів, яким вітаються стріваючися: помагай-біг.

Мази'нец, мази'нець *р.* П'ятий найменший палець на руці. | Ой ме'ні мази'нец боли'ть.

Ма'тка *р.* Мати. | Пла'чуть ма'ткі, пла'чуть-рида'ють, що над їми очі'ма ді'ти плата'ють. *П.*

Мерча'к *р.* Мрець. (І мрець кажуть).

Медві'дь *р.* Ведмідь. | Ой медве'дю, медвідо'ньку, не їж ме'не молоде'ньку.

Медвідо'нько *р., здр.* від Медві'дь.

Мимохїд *р.* Конвульсії. | Мимохїд нашо'в на кого. Конвульсії напали кого. | А куди́ ті пошо'в? А бода'й на тебе мімохїд нашо'в!

Мину'тина *р.* Одна хвилина.

Мы, мый, муй *займ.-прикм.* Мій. *Дат.* моє'му. | Мы гове'с уроді'в такы́ низенькы. То мый стрине'шни брат. 'Ані боже муй! У моє'му вітраку́ камні'нне роди'ме, а не ли'те.

Мнї'ра *р.* Міра.

Мнї'сац, мнї'сяць *р.* Місяць.

Мнї'сто *р.* Місто.

Мнї'сяць *р.* = Мнї'сац.

Мня'ки *прикм.* М'який.

Мо'ляни *дприкм.* Мелений. | Ця'я мука́ до'бре мо'ляна.

Мосни'ця *р.* Місниця: дошка в мості. | На рі'цці ве'льми вода́ прибу'ла і забра'ла ве'рхні мосни'ці з моста'.

Му'й *займ.-прикм.* = Мы.

Мука́ *р.* Борошно, мука. | Сїї дро'жчі тре'ба схова'ті у муку'.

На прийм. І. з акуз. на означення місця, куди направлений рух чинності, замість звичайно вживаного прийм. „в“. | Пойди на ту хату. Поїду на Ки'єв. Поїду на пшеницю зілля рвати.

II. з лок. 1) на означення місця, де відбувається чинність, замість звичайно вживаного прийм. „в“. В'їник на ты ха'ї. Ныж на ты ха'ї. Та'ма холодно' на ты ха'ї. С трьох кып жь'та було' на клу'ні. На Тростеньці в такы' плушки' (=В селі Тростенці...). 2) на означення часу замість звичайно вживаного прийм. „в“. На ско'рому ча'сі див. Час. 3) О жени'цця на кім див. О жени'цця.

Навуча'ти *д. нед.* Навчати. | Ма'ти до'чку навуча'в. II.

Над прийм. Над їми оч'ма. Перед їх очима. | Плачуть ма'ткі, плачуть-ридають, що над їми оч'ма діти платають. II.

Надгор'їй *присл.* Найзручніше, найвідповідніше. | Надгор'їй то цю Василу' треба бути лавошніко'м.

Надбы'льш *присл.* Найбільше. | Надбы'льш у ме'не той кынь був.

Надлу'ч *присл.* Найкраще. | Чім надбы'льш, тим надлу'ч.

Надме'ньши *прикм.* Найменший. | Ой десь на'ша надме'ньша сестри'ця в чужы' стороні. II.

Надовко'ла *прийм.* Навколо. | Опхо'дить дыщ надовко'ла нас, а у на'с і не бу'де.

Наздиви'цця (-витися) *д. док.* Надивитися? Надивуватися? | От побачіте, от назди'витесь, я не бре'шу.

Найти' *д. док.* Про хорубу: напасти (на) кого. Нашо'в. А куди' ті пошо'в?! А бода'й на те'бе мімох'їд нашо'в'

Найти'ся *д. док.* Нашо'вся. Ото' вде'н нашо'вся хло'пец.

Напочина'ти *д. нед.* Починати. | Напочина'й бо вже.

Направе'ць *присл.* Навпростець. | Пойду' направе'ць.

Напра'вду *присл.* Навсправжки. | Або' Іва'н напра'вду каза'в?

На'трудні *присл.* Найтяжче, найгірше. | А на'трудні було' ме'ні в річку па'дати (мова про те, як міст заломився і як коні з возом в річку попадали).

На'що, нащо' *присл.* Чому, чого. | На'що ви, діти, в гру'бі не палите? Нащо' сьо в те'бе сви'ні в горо'ді?

Не—не *спол.* Ні—ні. | Вона' не ма'ла не ха'ти, не двора'.

Нема' *прислівник-присудок у підметових реченнях.* Не такы' я ва'шки, як ви ду'маєте: я й п'ять пуды'в нема'.

Не'рест *р.* Сполування в риб. | Пошла' уже' ріба на не'рест.

Нех—вольова часточка. Нехай. | Нех ти скажи'ся! Нех ти згори'! Див. Ха'но.

Не, ні — *вставне заперечне слово.* Ні. У заперечній відповіді буває після заперечних займенників ніхто, нічого, нігде, коли речення-відповідь не має присудка. А хто-ш торы'к цой в'іно'к робі'в? Ніхто' не. А що ти нам ска'жеш? Нічо'го ні. Де ті був? Ні'где ні.

Ни́зенькы *прикм.* Низенький. | Мы гове́с уроді́в такы́ ни́зенькы.

Ні́=Не.

Ні́где *присл.* 1) Ніколи. | Ви ні́где не бува́єте у нас. 2) Ніде. | Де ті був? Ні́где ні.

Но — *підси́льна часточка.* 1) Тільки. | То́ но я́ та Грицько́ там були́. То но „є“ погано піса́ти. (У школі). 2) Лишень. | А да́-но (дай-но), ще я йо́го ви́бачу.

Нова́к *р.* Той, що недавно тільки взявся до певної роботи.

Но́ви *прикм.* Новий.

О — *вказі́вна часточка.* Ото́ вона́ така́-я-о! Оцьо-о!

Оби́день *присл.* В оби́день. За день, за один день. | Ї́дь, Панасе, до Славути: дорога добра́я, в оби́день уже́ ве́рнеся. (С. Г. пише: в оби́день)

Обли́чко *р.* Личко. | Ві́тяв ми́лу по плічку, по рум'я́ному обли́чку. *П.* Обо́два *числ.* Обидва. | Вони́ обо́два ї́днаки.

Обхо́ди́цца (-дитися) *д. нед.* — кого. Коштувати кого. | Вся столя́рка ха́тня мене́ обхо́ди́ца не кре́пко до́рого.

Овса́ни́ця (вівсяни́ця) *р.* Вівсяна солома.

О́гуртом *присл.* Гуртом, огулом. | Я цьо́й това́р купі́в о́гуртом.

Од *прийм.* Продава́ти од га́рця, од ваги́. Продавати на гарці, на вагу, тоб-то беручи за одини́цю міру сипких тіл (гарнець) або міру ваги (фунт, пуд, то-що). | По чо́му продае́: од га́рця чи од ваги?

О́де *присл.* Ось-де, ось тут, на цьо́му місці. | Я тобы́ як дам гы́рою, то ти о́де здо́хнеш!

Одно́ *числ. прикм., див.* Єде́н.

Одягну́ти *д. док.* Одягти. | Коб ме́не цьо́й ца́ревич узя́в, то я-б йо́му... все ві́йсько одягну́ла-б.

Оже́ни́цця *д. док.* — на кім. Оженитися з ким. | Оже́ни́вся на не́ї.

Окри́вдити *д. док.* Шкоду кому зробити, вкрасти. | Га́ню, по́йди́ да замкни́ сі́нні, бо там стої́ть пше́ни́ця, то ще хто окри́вдить... но́чі те́пе́ра вели́кы.

Ондо́ *присл.* Он там, отам. | Дивлі́ця, ондо́ писа́рка пошла́.

Опусти́ти *д. док.* Уступити в ціні. | То вы́н і опу́сти́в тро́хи гроше́й за ту́ю коня́ку.

Осо́б'ї́ *присл.* Окроме, окремо. | Я собі́ ся́ду осо́б'ї́.

Ось — *вказі́вна часточка.* Чого́-ш ти ось? Чого́-ж це ти?

Оцьо́й, оцьо́ *займ.-прикм.* Оцей, оце. | Пога́но оцьо́й корча́к гори́ть. Оцьо́ моя́ ра́да да пора́да тоб'ї́, ба́бо.

Очи́не́шник *р.* Сонячник. | В нас не ро́дить очине́шник.

Пали́ма́р *р.* Паламар.

Па́плі́ска *р.* Рожен у санях. | Вы́н ві́тяв йо́го кре́пко па́плі́скою.

Па́робо́к *р.* Парубок.

Пе́рес *прийм.* Через. | Пе́рес ші́сьць хат, а моя́ сьо́ма. (Пере́важно ка́жуть че́рез).

- Переся'яти *д. док.* Сильнішим саявом покрити слабкіше саяво. | А, коб усї повмира'ли, то-б ті уже' увесь сьвіт переся'яла.
- Пе'рец *р., ген.* пе'рецу. Перець. | Їсьць пе'рец? То дай ме'ні пе'рецу на гри'веніку.
- Пе'чиво *р.* — хлі'ба. Кількість хлібів, що можна спекти в одній печі за один раз. | Я-б йо'му двана'йцять пе'чивей хлі'ба спекла'.
- Пили'цца (-литися) *д. нед.* Пилом, порохом припадати. | Щоб є'ї в'їночок не зов'я'в, щоб є'ї кы'сонька не пили'лась, щоб є'ї ма'тінка не жури'лась. *П.*
- Писа'рка *р.* Секретарка. | Дивлі'ця, ондо' писа'рка пошла'.
- Півро'ка *присл.* Півроку. | Та'ма у турмі' вын був півро'ка.
- Піжа'к *р.* Піджак: коротка чоловіча одежа. | Не бери' сьо'го піжака', бо як бу'де дощ, то ти ве'льми згы'диш йо'го.
- Пла'сьма *присл.* Плазом, пласким боком. | Вын уда'рив лопа'тою йо'го, та шко'да, що пла'сьма, — оста'лась голова' ці'лою.
- Плата'ти *д. нед.* Витворяти. | Пла'чуть ма'ткі, пла'чуть-рида'ють, що над їми очи'ма ді'ти плата'ють. *П.*
- Пла'тя (плаття) *р. н.* Білизна. | А де Ма'р'я? Пошла' на річку пла'тя прать.
- Плї'со *р.* Плесо? | За лї'сом, за плї'сом вовкі' шку'ру мнуть. (Загадка).
- Плу'жо'к *р.* Плуг. | Полама'вся мы плу'жо'к деревня'к, — коб як да залізняка' купі'ті. На Тростеньці є такы' плушки'. Тре'ба ме'ні йти до ко'валя' нала'дити плушка'.
- По прийм. *І. з акуз. на означення часу.* По сю по'ру, по сі по'ри

див. Пору'.

П. з лок. 1) на означення часу. По дню', по' дню див. День.

2) на означення способу. По ла'ду див. Лад. По чо'му продає'. Як продає, якою одиницею міри міряє продаючи. | По чо'му продає': од гарца чи од ваги'?
- Поб'їганка (побіганка) *р.* Корова після спуску, після сполування.
- Пиві'нен *прикм.* Повинен.
- По'вчварта *числ.* Три з половиною.
- Поднома'ти, подня'ти *д.* Підіймати, підняти. | Бог ка'же: „Подніма'й ха'ту за вугло'“. А вын ка'же: „Як я є'ї подниму?“ А хло'пец взяв і подня'в на доло'ні ха'ту. А бог знов ка'же: „Подніма'й“.
- Пожи'чити *д. док.* Позичити. | Говсі'й, пожи'ч ме'ні соку'ру.
- Пойти' *д. док.* Пойду', пийде'те, пойди', пошо'в, пошла', пошло', пошло'. Пойди' з ім. Хутко пийде'те до шко'ли? То вын пошо'в. І пошли' соб'ї'. То вже йо'му так пошло' на упа'док. Пойшло' про цюю ба'бу така' сла'ва до вся'ких ха'тей і до бага'тих люде'й.
- Полотни'ця *р.* Жінка, що найнялася полоти. | Полотни'ці посіда'ли вечє'рать.
- Полушу'бок *р.* Короткий кожух. | Або' то конє'шне тра сиді'ти ці'ли день у полушу'пку?
- Помо'га *р.* Поміч, допомога. | Сла'ва Бо'гу за помо'гу.

По-но'вому *присл.* Сапато'р, а по-но'вому культива'тор.

Поня'ти *д. док.* Вхопити, схопити. | А вын йо'го поня'в і ка'же.

Попала'м *присл.* Посередині. | Та ры'чка Кы'рчик, то вона' йде попала'м села'.

Пора' р. По сю по'ру, по сі по'ри. Тепер, у цю пору. | Ду'жей хо'чеца тоб'ї по сю по'ру ході'ті по лю'дах та проси'ти плушка'.

Посе'діти *д. док.* Посидіти. | А я' ко те'бе посе'жу.

Поску'нні *прикм.* Плоскінний. | То було' у ме'не поску'нне полотно'.

По'снікать *д. нед.* Постити. | Я буду' сього'дні по'снікать.

По-туре'мськы *присл.* По-в'язничному, як у в'язниці. | О, вын тепер навчи'вся ла'яти по-туре'мськы.

Поце'ток (початок?) *р.* Я-б йо'му двана'йцять поце'ткув полотна' зроби'ла-б.

Почепи'цца (-питися) *д. док.* Повіситися. | Ото' вын ду'має собі: да-ва'й почеплю'ся. Вже вын в'їшалку пригото'вів.

Пра'ви (-вий) *прикм.* Не кривий, простий. | Соки'ра то вона' пови'нна бу'ти пра'ва, а не кри'ва. Сю не пра'ве де'рево, з йо'го до'шки будуть дра'ні.

Правува'цца (-ватися) *д. нед.* Мати право користуватися. | Вын тепе'ра уже' праву'єца ба'тьківською земле'ю.

Преч *присл.* Геть. | Забери' там чо'боти, ону'чі і все преч.

При(й)ти *д. док.* Приде', при'деш, при'ди, пришла'. | Чолов'їк приде' вночі'. При'деш додо'му, а ма'ти човпе' тоді'. При'ди, хлоп'чіно, ляжу с тобою. *II.* Ото' вона' пришла'.

Приро'дисти (-тий) *прикм.* Гарно розвинений фізично, гарно збудований. | Вын був такы' природисти.

При'слідок *р.* Невеликий слід; ледве помітний слід.

Приставля'ть *д. нед.* — окро'па. Вставля'ть у піч воду на окріп. | Біжи' ме'ні, принеси' води', бо я уже' буду' приставля'ть окро'па.

При'чілок *р.* На при'чілку села. На краю села.

Промока'тка *р.* Бібула, папір, що чорнило вбирає. (*У школі.*)

Пропа'сни (-ний) *прикм.* Пропащай. | Пропа'сна сю гру'ша (кору обгризли шкідники).

Протягну'ти *д. док.* Протягти. | Знов бог ка'же: „А ну, протяга'й но'гу“. Вын протягну'в, і нога' ста'ла.

Пчі'лонька *р.* Бджілонька. | Не рый гуде' — я'ла пчі'лонька. *II.*

П'ятна'йцять *числ.* П'ятнацять. | Вон, той Мака'р, вжива'є п'ятна'йцять десяти'н.

Ра'ды-рады' (радий-радий) *прикм.* Дуже радий. | Ото' вын, хло'пец, верну'вся, а ба'тько такы' ра'ды-рады'!

Рамні'нь *р.* Ремінь.

Ра'пті *р.* Пазурі. | Ра'птями ме'не кре'пко по'драпав.

Рва'ти *д. нед.* — зілле *див.* Зілле.

Ри'бина *р.* Одна риба. | Дай ме'ні одну' рі'бину. То вели'ка ве'льми ри'бина була, сама' зава'жіла аж вы'сім ху'нтьв.

- Ришт *р.* Риштування. | Бу'дуть вже ско'ро це'ркву малюва'ті і ришт поробі'ли.
- Роди'ми (-мий). Про камінь (у млині): природньо вигладжений. | У моє'му вітраку' ками'нне роди'ме, а не ли'те.
- Розу'м'є (-м'я) *р.* Розум. | Ко'б то вын мав таке' розу'м'є в голові', як у люде'й, то не пошо'в-би палі'ті.
- Роспу'ка *р.* Нелад, непорядок. | В не'ї в ха'ті такы' роспу'кы.
- Рудні *прикм.* Рідний. | То моя' рудня ма'ги так нароби'ла.
- С *прийм.* див. З.
- Са'мо *присл.* Такы' са'мо. Такий самий. | Всю'дий я була', всю'дий такы' са'мо са'чки ши'ють.
- Сапатья'ор *р.* Екстирпатор? Культиватор? | Сапатья'ор, а по-но'вому куль-тыва'тор.
- Сачок *р.* Зимня одежа жіноча. | Цьо вже стара' хо'рма, тепе'р такы'х са'чкы'в не но'сять.
- Сва'чини *р.* Сватання.
- Седі'ти *д. нед.* Сидіти. | Чи то Не'стер і до'сі там седи'ть? Чьо ти в по-ро'гах седи'ш? Луч удо'ма седи'ти.
- Сіва'чка *р.* Сівалка.
- Сі'ні *р.* Сіни. | Га'ню, пойди' да замкни' сі'ні, бо там стої'ть пшени'ця, то ще хто окри'вдить.
- Скри'бочка *р.* Скрипочка.
- Сла'бы *прикм.* Слабий. | Цьой пан був такы' сла'бы.
- Слабо' *присл.-присудок.* Несила, незмога. Слабо' тобы'. Несила тобі це зробити. | Чи злом'ю' я сьо'го дубця? Слабо' тобы'.
- Слабов'і'кы (-вікий) *прикм.* Слабого здоров'я.
- Случа'й *р.* Випадок. | У селі Похы'ївці случа'й случи'вся: ї'хав ганча'р на я'рмарок, з мосто'м провалі'вся.
- Случи'цца (-читися) *д. док.* Трапитися, статися. (*Див. фразу коло случа'й*).
- Смат *р.* Шматок. | Дай варе'ник, гру'тку ка'шкы, смат ко'вба'скы.
- Сму'тки *р.* То вели'кы сму'тки. То ще питання, то ще сумнівна річ. | То ще вели'кы сму'тки, чи купи'ли вѐни' кабана'.
- Собы', соб'і' *займ.-реч.* Собі. | Жнеп 2 сно'пи собы', а 10 до па'на. І пошли' соб'і'.
- Сов'є'цькы *прикм.* Що повстав, народився, виріс за радянської влади. | То куцї' сов'є'цькі.
- Соле'ни (-ний) *прикм.* Солоний. | Сыль соле'на.
- Спра'гти¹⁾ (спрягти) *д. док.* А спра'гло'-б те'бе! Прокльон: а зве-ло-б тебе!
- Станови'цца (-витися) *д. док.* Спинитися. | Ї'хали лю'де дѐй стано-ві'лісь.
- Старга'нка *р.* Старчиха, жебрачка. | До вас яка'сь старга'нка пошла'.

¹⁾ ає записувач пояснив, як звук середній між а та е.

Сте'пень *р. ч.* До сте'пеня довести. Погану славу нажити, зне-
славити поганою поведінкою, споганити. | До тако'го сте'пеня
довели' доч'ки ха'гу, що тепе'ра хоч тіка'й з ха'ти.

Стидува'цца (-ватися) *д. нед.* Соромитися. | Бо вон стиду'цца.

Стосува'цца (-ватися) *д. нед.* Приставати, прилягати. | Ба'чте, мука',
вона' стосу'єца до па'чки і не пуска'є туди'й во'здуха, і дро'жчі
не пеую'ца.

Стринє'шни (стривчний) *прикм.* — брат. Брат у первих: син бать-
кового брата. | То мый стринє'шни брат.

Ступа' *р.* Чо'рна ступа'. Дуже темна ніч. | Як чо'рна ступа', то йдуть
до кардо'ну.

Судія' *р. ч.* Суддя.

Су'дки *р.* Доба, день і ніч. | Вже я над цьо'ю дити'ною су'дки сиджу'.

Су'хши *прикм.* Сухіший. | А в ме'не дзе'рнята су'хші.

Сьой, цьой; ся, ця'я; сьо, цьо, це, це'є *займ.-прикм.* Цей, ця, це.
Сьо'го, цьо'го; *ж. ген.* це'ї, *акуз.* сю, цю'ю, *інстр.* цьо'ю,
лок. у цьой; *мн.* сїї. Я сьой това'р купі'в о'гуртом. Їм ни
тре'ба цьой кынь. Чи злом'ю' я сьо'го дубця'. На, Дани'лу, цьо'го
мешка. Сьо за цьо? Сьо не пра'ве де'рево, з йо'го дошки бу-
дуть дра'ні. Шо сьо таке'є? Де сьо Ма'р'я? Цьо забирау' с собо'ю.
Не могли'ме вын цьо ді'ло сам зробі'ті. Ой ні, цьо каламу'тна
вода', то чи'сту во'ду тре'ба. Цьо ду'же голо'сна пі'сьня. Де цьо
те'є, ныж? Чого-сь це ти пла'чеш? Яке' це на'бор мо'же быть?
А що вас це опхо'діть. Почув'ши це'є, я аж щудува'вся. Ся ка-
пу'ста уже' тро'хи гурчи'ть. Ся ху'стка бу'де у ме'не на що
де'нь. Це ще древина' ця'я гребля, Бо'ги не схоті'ли пиль'це'
горы'лки. У мене' на сю зи'му не бу'де чобы'т. Пойшло' про
цю'ю ба'бу така' сла'ва. Вже я над цьо'ю дити'ною су'дки сиджу'.
У цьой ба'ньці голі'ї коли'сь були'. Сїї дро'жчі тре'ба схова'ті
у муку'.

Та'бун *р.* Табун (коней). | Опана'є, у твоє'му жи'ті я ба'чів ці'ли та'бун
коне'й.

Так-а-та'к *присл.* Дуже точно, точнісінько. | Конє'шне ті хо'чеш одмі-
раті уже' так-а-та'к, — бу'де был'ш сюді' або-ш туди'.

Така'я, таке'є *займ.-прикм.* Така, таке. | Ото' вона' така'я-о! Шо сьо
таке'є?

Талі'рка *р.* Тарілка, талірка. | Ой качалася по доро'зі ціно'ва талірка. *П.*
Та'ма *присл.* Там. | Та'ма у турмі' вын був півро'ка. Я да Мотру'на були'
та'ма. (Кажуть і там).

Та'я, те'є *займ.-прикм., див.* Той.

Тепе'ра, тепе'ра *присл.* Тепер. | Но'чі тепе'ра вели'кы. Вын тепе'ра
займа'єца бонда'ркою. (Кажуть і тепе (є) р).

Теплі'й *присл.* Тепліше. | Тро'хи теплі'й ста'ло.

Тесц *р.* Тесть. | То муй тесц. Йо'го те'сца ха'та.

Ти *займ.-реч.*; те'бе, те'бе; тобы', тоб'ї', тобі'. Нащо' сьо в те'бе сви'ні в горо'ді? Як-би ти ме'ні не тра, то я-б те'бе і не брав у по'ле с собо'ю? Я тобы' як дам гы'рою, то ти о'де здо'хнеш. Навы'що тоб'ї' сокы'ра тре'ба? Тре'ба тоб'ї' така кра'ска.

Ти'хенькы *прикм.* Тихенький.

Ти'хенько *присл.* Тихенько. Ти'хенько на дво'рі. Гарно на дворі, гарна погода. | Так ті'хенько-ті'хенько на дво'рі.

Товаришува'цца (-ватися) *д. нед.* Товаришувати. | А їва'н то товаришува'вся з К., до'брей товаришува'вся.

Той, та'я, те'є *займ.-прикм.; ген. то'го; ж. те'ї, акуз. ту'ю, лок. на ты; мн. ти'ї.* Той до'хтор за'рез звередува'в ме'не. Як то'го чолов'їка і попа' злови'ть? Де цьо те'є, ныж? Та'я ры'чка Кырчик, то вона' йде попала'м села'. А в те'ї дівчини була' ма'ти. То вын і опусти'в тро'хи гроше'й за ту'ю коня'ку. В'їник на ты ха'ті. Тепе'р ти'ї брати' займа'юца всі столя'ркою.

Торг *р.* Базар. | Де'й пої'хали у торг я'йца продава'ті. В три торги' торгува'ти. З запалом торгувати? | Бояре вору'течка обняли', а торгу'ють дівчину в три торги'. II.

Тра, тре'ба, тре'ба *присл.-присудок.* Треба. | Або' то коне'шне тра сиді'ти ці'ли день у полушуп'ку? А та'к, та'ма дров бра'ти, то тра, бра'тику, стоя'ти три дні до колі'ї. *Часто вживається й у підметових реченнях.* Як-би' ти ме'ні не тра, то я-б те'бе і не брав у по'ле с собо'ю. Мені' цу'кор тре'ба. Вы'н мені не тре'ба. Тре'ба тоб'ї' така' кра'ска. Їм ни тре'ба цьо'й кынь. Уже тре'ба дощ: ду'жей засохло у по'лі.

Трима'цца (-матися) *д. нед.* Держатися. | Ляда'щи коло ляда'щого трі-ма'єца.

Трина'йцять *числ.* Тринацять.

Труд *р.* Праця. | Свойи'м трудо'м зароби'.

Туди'й *присл.* Туди. | Бачте, мука', вона' стосу'єца до па'чки і не пу-ска'є туди'й во'здуха. (Кажуть і туди').

Туре'мськи (-кий) *прикм.* В'язничний. | Я то вже зоба'чив туре'м-ського житя'.

Турма' *р.* В'язниця. | Та'ма у турмі' вын був півро'ка. Вже дру'гы рык, як Степа'н у турмі' б'їдола'ха кре'нькає.

Ту'тай *присл.* Тут. | Сиді'те, ді'ти, ту'тай.

Тьо'пкацця (-катися) *д. нед.* Бигися, бити кого. | Чьо ти тьо'пкаїся? У *прийм.* = В.

Удо'ма *присл.* = Вдо'ма.

Упа'док *р.* Занепад. Пойти' кому' на упа'док. Почати занепадати. | Здо'хла йо'му коро'ва... то вже йо'му так пошло' на упа'док. Упа'док йо'го бери'! Нехай пропаде; чорт його бери. | Е, та де на'ше не пропада'ло, упа'док йо'го бери'!

Уря'дом *присл.* Рядком, в'ряд. | Уря'дом сї'ли.

Утуры'к *присл.* Торік.

Учо'ра присл. = Вчо'ра.

Ха'но — вольова часточка. Нехай-но, нехай. | Ха'но я поба'чу.

Хвали'ти *д. нед.* — бо'гу. Хвалити бога, слава богу.

Хвати'ти *д. док.* Стати, бути досить. | Таких ду'рнів є на сві'ті ба-гато, хватіть на твй в'їк.

Хвоїна' *р.* Шпилькові (іглясті) дерева: сосна, ялина.

Хлі'бина *р.* Один хліб, буханець хліба.

Хо'ду присл. Хо'да, давай тікати, швидко податися. | Вын ки'нув бомбу, а сам хо'ду б'їго'м.

Ходи'ти *д. нед.* Ходи' сюди'. Іди сюди. | Оме'лько, ході' сюді'.

Хо'дя *дприсл.* Ходячи. | Не їж хо'дя.

Холоднїй присл. Холодніше. | Холоднїй учо'ра було'.

Холодно' присл. Холодно. | Та'ма холодно' на ты ха'ті.

Хре(?)сти'ні *р.* Христини. | Пошо'в на хрести'ні.

Ху'тко присл. Швидко. | Ху'тко пийде'те до шко'ли?

Цє, цє'є займ.-прикм., *див.* Сьой, сьо.

Цїно'ви прикм. Циновий. | Ой кача'лася по доро'зі цїно'ва талі'рка. *П.*

Цу'кор *р.* Цукор. | Ме'ні цу'кор тре'ба.

Цьой, ця'я, цьо займ.-прикм., *див.* Сьой.

Час *р.* На ско'рому ча'сі. Незабаром, скоро, в скорому часі. | Я йо'му каза'в, щоб на ско'рому ча'сі ї'хав до до'хтора.

Човпти' *д. нед.* Сваритися. | При'деш додо'му, а ма'ти човпе' тоді'.

Чо'рни прикм. Чо'рна ступа' *див.* Ступа'.

Чу'дни прикм. Чудний, дивний. | Чу'дни ре'чі говори'в вын.

Чьо присл. Чого. | Чьо ти тьо'пкаєся? Чьо ти в поро'гах седи'ш?

Чють присл. Чуть, трохи не, мало не. | Зато'-б я чють не ло'пнула! За-то'-б там чють ни подуши'лись.

Шепту'нне *р.* Шептання, примовляння. | Ста'ла ба'ба оти'м шепту'ннем пристрі'т одгана'ти, видмовля'ти всякы нечі'сты си'ли.

Шковорода' *р.* Сковорода, пательня. | На'ша уже' ви'щерб'яна шко-ворода'.

Шко'льськи (-кий) прикм. Шкільний, що до школи належить. | Там горо'д шко'льськи.

Шо (що) *спол.* Коли, як. | То я'к-же тепе'ра бу'де йо'го господа'рка, шо вын бу'де сиді'ти у турмі'.

Щаве'й, щавлю'х *р.* Великий дикий щавель.

Щодрува'ти *д. нед.* Щедрувати. | Васильо'ва ма'ти пошла' щодру-ва'ті. *П.*

Щудува'цца (зчудуватися) *д. док.* Здивуватися. | Почув'ши цє'є, я аж щудува'вся.

Ю'лиця *р.* Вулиця. | На ю'лицю бы'лш не пойду'.

Я займ.-реч. Ме'не, ме'не, мене'; ме'ні, мені'. Вын у трі ра'зи бага-ті'ш ме'не. А в ме'не дзе'рнята су'хші. Надбы'лш у ме'не той кынь був. У мене' на сю зи'му ни бу'де чобы'т. Ра'птями ме'не крє'пко по'дра'нав. Комні'р ме'не ду'ше. Вся столя'рка ха'тня

мене' обхо'дица не кре'пко до'рого. Говсі'й, пожич ме'ні сокы'ру.
Дай ме'ні одну' рі'бину. Мені' цу'кор тре'ба.

Ме'не в значінні *генітива приналежності*. Коб я зачепыв те'бе
шнуро'чком за ву'хо, то ті спом'яну'в-би і ді'да ме'не (= мого).
Як *присл.* Як-небудь. | Полама'вся мы плужо'к деревня'к, коб я'к да за-
лізняка' купі'ті. Як-же'. Який-же (у вигукових висловах). |
Як-же' дурни'!

Яке' *присл.* Як то, чого це (у питальних висловах). | Дай Ма'р'ї. Яке'
Ма'р'ї?!

Я'ли (-лий) *прим.* Ярий. | Не рый гуде' — я'ла пчі'лонька. II.

Городенщина.

Берестейський та Кобринський повіти.

Поданий тут невеличкий лексичний матеріал записав і передав мені 1921 р. Юрій Стоянів, сам родом з Берестейського повіту Городенської губернії.

Скорочення Кобр. п. означає Кобринський повіт.

„	Лищ. в.	„	Лищицька волость Берестейського пов.
„	Мот. в.	„	Мотикальська „ „ „

Словничок.

Андара'к р. Місцева жіноча одежа: червона шерстяна спідниця. Мот. в.
Без р. — ди'кий. Рослина *Daphne mezereum*. Кобр. п.

Борзиго'н р. Слово, яким дражнять чоловіка, що ходить у чорній свиті.
Кажуть: „Борзиго'н свиня'че ву'хо“. Кобр. п. Пор. Була'н.

Була'н р. Слово, яким дражнять чоловіка, що ходить у білій свиті.
На буланів кричать: „Була'н, на каблу'к!“ „Була'н, ку'шан во'да“. Пор. Борзиго'н.

Бусько' (бузько) р. Птах *Ciconia alba*. с. Брашевичі Кобр. п.

Випруки' (вепруки) р. Рослина *Ribes nigrum* L. Мот. в.

Ві-те займ.-реч. Слово, якого вживають на знак пошани замість „ви“. |
Що ві-те кажите? Мот. в.

Гриб р. Гриб боровик, *Boletus edulis* Мот. в.

Гу'ба р. Гриб. | Іти по гу'би. Це не гриб, це так собі, гу'ба. Мот. і Лищ. в.

За'ра присл. Зараз. Мот. в.

За'щипка (защипка) р. Застібка переважно в старих людей коло сорочки й штанів: маленька трісочка на мотузочку, яку закладають у петельку. Мот. в.

Зозу'ля р. — жидівська. Птах *Upupa epops*. Мот. в.

Каца'к р. Слово, яким дражнять білоруса. Кобр. п.

Каю'к р. Човен. Мот. в.

Ке'рез прийм. Через. Мот. в.

Ко'злик р. Комаха *Gryllus campestris*. Діти кажуть: „Ко'злик, ко'злик, дай мні ма'сти, буду твої коні па'сти“. Мот. в.

Кра'йка р. Довгий вузький пояс, переважно червоний, що ним чоловіки заперізуються, обкрутивши його кілька разів навколо свити;

ідучи по воду, дехто його скидає й вживає за мотуз до відра.
Мот. в.

Кута'ся *р.* Стюжка. *с.* Брашєвичі *Кобр. п.*

Ла'бор *р.* Чоловік, що ходить по селах, містечках і збирає пожертви на церкву. *Кобр. п.*

Мони'сто *р.* Намисто. *Мот. в.*

Неві'рка *р.* Білка, *Sciurus vulgaris*. *Мот. в.*

Пу'цькач *р.* Птах пугач, *Strix bubo*. *Мот. в.*

Радю'шка *р.* Білий плат, що ним обгортаються в дощ. *с.* Брашєвичі
Кобр. п.

Сі'тий займ-прикм. Цей. *Мот. в.*

Стре'льба *р.* Рушниця. *Мот. вол.*

Фарту'х *р.* Спідниця. *Мот. вол.*

Хвої'нка *р.* Невеликий сосновий ліс. *Мот. в.*

Шко'пик *р.* Дійниця. *Мот. в.*

Шми'ткий *прикм.* Меткий, моторний, швидкий.

Щаву'х *р.* Щавель кислий, *Rumex acetosa* L. *Мот. в.*

Білоцерківська округа

с. Кійлівка Попелянського району.

Матеріал з с. Кійлівки (колишня російська офіційна назва — Ко'й ловка, селяни кажуть Кі'лôвка) записав 1926 р. місцевий селянин Степан Гуєнко, тепер студент Інституту Народної Освіти в Києві (див. вище його записи з Шепетівської округи). Увесь матеріал я перевірила в С. Гуєнка тут у Києві й зробила потрібні поправки та доповнення, переважно в поясненнях окремих слів, а також записала з уст С. Г. чимало нових слів. За матеріал до словничка правили мені: слова, що їх С. Г. записав у Кійлівці, слова, що я записала з уст С. Г. у Києві, а також пісні, приказки та уривки з розмов, що їх записав С. Г. і що в словничку ілюструють собою слова, які я вибрала з цих записів, слова, що належать до українських діалектичних особливостей.

Приказки.

Бою'ся його' ду'ху-тїні.

Гуля'й, гуля'й! прийде' зима' на те'бе.

З ди'кого по'ля ни надї'йся хлі'ба.

Крути' ни крути', а му'сиш пітчиня'цця свикру'сі.

Нима' са'ла, нима' й за вола'ми (тоб-то, як не дати робітникові доброї плати, доброї харчи, то нема й належної роботи, зокрема належного догляду за волами).

Хоч ни хоч, а му'сиш.

Як шо' ни до чо'го, то я тоді' наза'д.

Словничок.

Бара'к *р.* Буряк. | Бараки' пітко'пують, тяга'ють, чи'сбять.

Барачи'нне (бурячиння) *р.* Місце, де росли буряки.

Бѣте'льня (бите'льня) *р.* Прилад бити коноплі, льон. *Див.* Бі'йниця.

Бизнаро'дде (безнароддя) *р.* Безлюддя.

Бить *д. нед.* 1) — гру'ду. Розбивати груддя землі качалкою або бороною.

2) — со'нях. Вибивати з спілих сонячників насіння цуркою.

Див. Молоти'ть со'нях. 3) — коноплі, льон. Спеціальним приладдям (бительнею) розбивати тверду кору конопель,

- льону, відділяючи її від волокон. | Як б'ють коноплі бêteльньою, то од волоконня па'дає костри'ця.
- Братъ *д. нед.* — льон, коноплі, мак, горох. Виривати з землі льон, коноплі, мак, горох і в'язати їх у сніпки, горстки.
- В *прийм.* В беризі (в березі). На березі, над річкою. | Де це ти була? В бе'ризі.
- Ва'жкий *прикм.* Важкий; (про оранку:) глибокий. | То оре'ця на бараки', то ва'жка о'ранка.
- Вдо'ма *присл.* Дома. | Я прийшла' з ота'ви і заста'ла ба'тька вдо'ма.
- Ве'сти *д. нед.* І ву'хом ни ве'сти. І не думати, і не турбуватися. | А він і ву'хом ни виде', — йому' шо'?
- Вза'втра *присл.* Завтра. | Після до'щiku, вза'втра, поїдим по'ле ви-робля'ть.
- Вибіра'ть *д. нед.* — карто'плю. Вибирати з землі накопану картоплю, оббиваючи її з землі, що пристала.
- Видумля'юче *дприсл.* Видумуючи.
- Вимо'ки, -ків *р.* Вглибини на полях, де затримується вода з весни або від дощів; вони непридатні або мало придатні, щоб на них вирощувати пашню. | Дощове' лі'то ма'імо цьо'го ро'ку, загу'блять вимо'ки.
- Виробля'ть *д. нед.* — по'ле. Порати поле (орати, волочити, груду бити то-що). | Після до'щiku, вза'втра, поїдим по'ле виробля'ть.
- Виртуне'ць (вертунець) *р.* Назва маленької моторненької рибки.
- Висади'нне (-ння) *р.* Сухе бадилля обмолочених висадків; ним топлять.
- Ви'шки *р.* Горище в шопі, в хліві. | Курни'к у нас в шо'пі на ви'шках.
- Ві'сїть *д. нед.* Висіти | Гре'мбло ота'м на стіні' ві'сїть.
- Воло'вник *р.* Робітник, що ходить коло волів, доглядає їх. | Стипа'н найня'вся у дворі' за воло'вника.
- Волоко'нне (-ння) *р.* Волокна. | Як б'ють коноплі бêteльньою, то од волоко'ння па'дає костри'ця.
- Волосі'нь *р. ж.* Довге й грубе волосся овечого руна.
- Вре'мне (врем'я) *р.* Час. | Пози'ч міні' на вре'мне цьо'го рубля'.
- Втікти' *д. док.* Втекти. Втічу'.
- Ву'дина *р.* Бадилля й листя огірків. | Сла'вна ву'дина ста'ла після то'го до'щiku. Стибли'сько гіркі'в — ву'дина.
- Ву'зький *прикм.* Вузький.
- Ву'лік *р.* Вулик.
- Ву'хо *р.* І ву'хом ни ве'сти *див.* Ве'сти.
- Вучини'ця *р.* Учениця.
- Вучи'тиль *р.* Учитель.
- Вучи'цця *д. нед.* Вчитися.
- Ганя'тиль *р.* (-тель) Той, що має звичку ганяти, бігати, метушитися.
- Ганьби'тиль (-тель) *р.* Той, що має звичку ганьбити, обмовляти кого поза очі.
- Гиде'зний *прикм.* Дуже гидкий, відворотний.
- Гидкий *прикм.* Гидки'й.

Ги́чка *р.* Листя буряків; ним годують худобу.

Гіро́к *р.* Огірок.

Гни́ле́зний *прикм.* Зовсім гнилий.

Гно́я'р'ка *р.* Місце, де складають гній.

Гну́зде́чка *р.* Вузечка.

Гоне́ць *р.* = Об'єжчик.

Гони́ть *д. нед.* Гнати, поганяти. | Зроблю́ сибі́ съцюзника́ та піду́ до жа́чки ко́ний гони́ть.

Го́ні, -ней *р.* Гони.

Горо́хвисько *р.* Горохвиння, сухі стебла гороху після обмолоту; ними топлять.

Го́стрий *прикм.* (Про землю:) стужавілий, твердий і колючий. | Після дощу́, як пого́да, то ріля́ ско́ро висиха́є, ро́биця твирда́, колючка, го́стра

Гри́ча'нка (гречанка) *р.* Солома з гречки після обмолоту; йде на пашу. | Пуга́на нинаши́ста грича́нка цьо́го ро́ку вроди́ла.

Гре́чисько *р.* Місце де росла гречка.

Га́блі *р.* Залізні вила з гульками на кінцях зубів; ними накидають буряки.

Га́нджа́ть *д. нед.* Ганьбити, плюгавити, обмовляти кого.

Гре́мбло *р.* Дротяна щітка чистити коні.

Де́нь *р.* За дня́. Коли ще день, коли ще не стемніло. | Ху́ра була́ ва́жка, спіши́ли за дня́ заї́хать та тро́хи пиригна́ли коня́ку.

Дзи́ча'ть *д. нед.* Дзиччати.

Дзя́вкать *д. нед.* Базікати, верзати.

Ди́кий *прикм.* (Про поле:) ніколи не угноюваний і зле вироблений. | З ди́кого по́ля ни наді́йсь хлі́ба.

Ди́д *р. переважно у множ.* діди́. Де-не-де вирослі серед буряків або картоплі окремі екземпляри конопель-матірки, що їх насіяно на насіння або що з них мають бити олію; зривають їх пізно в-осени. | Тро́хи аж за гу́сто понакида́в діди́в я на карто́плі. И́ноді на барака́х та карто́плі насі́вають конопель зрі́дка, та́м-та-та́м десь, і вироста́ють діди́. *Див.* Стоя́н.

Дури́тиль (-тель) *р.* Ошуканець, дури́світ.

Души́тиль (-тель) *р.* Гнобитель.

Жа́чка *р.* Машина, що жне. | Зроблю́ сибі́ съцюзника́ та піду́ до жа́чки ко́ний гони́ть.

Жму́к *р.* Жмут. | Жмук волоко́ння.

За́ прийм. За дня́ *див.* Де́нь.

Загу́ща'ть *д. нед.* Дуже, надто густо сіяти.

Залига́ть *д. дож.* Накласти одному волів налігача на роги. *Пор* Злига́ть.

За́мож і за́муж *присл.* Заміж. | Ой одда́ла мине́ ма́ти за́мож молодо́ю
II. Ни плач, ді́вко, ни плач, ни жури́ся: ше-ж ти за́муж ни йшла, а я ни жинився. II.

За́мчисько *р.* Місце, оточене ровом.

Запуст *р.* Зарослі.

Запущений *дприкм.* Запущений.

Засмічаний *дприкм.* Засмічений; бур'яном зарослий (про поле).

Засторонок *р.* Місце в клуні за пиритіччем (де молотять), де складають снопи.

Зима' *р.* Гуля'й гуля'й! прийде' зима' на те'бе.

Злига'ть *д. док.* Накласти двом волам налігача на роги. *Див.* Полига'ть.

Знарови'ть (зноровити) *д. док.* — коня' Дратуючи коня, надати йому поганих звичок: не слухатися, бити ногами, кусатися. | І хто це міні' коня'ку знарови'в? Ні за що' коня'ка: хвица'їця та й го'ді!

Знаро'вляний (зноровлений) *дприкм.* Про коня: неспокійний. неслухняний, впертий, що б'є ногами, кусається. | Знаро'вляна коня'ка.

Кази'тиль (-тель) *р.* Переважно про малу дитину-хлопчика: неспокійний, капризний.

Капилю'ш (капелюш) *р.* Капелюх. | Бага'то тре'ба та'сьми, щоб хватило на капилюша'.

Капусти'сько *р.* Верхнє листя капусти, що йде не в страву, а на годівлю скотини. | Біжи', Пе'тре, нарви' капусти'ська на ве'чір коро'ві.

Картопли'сько *р.* Картоплиння, бадилля картоплі; свіжим картоплиськом годують скотину, сухим топлять. | Нажне'ш картопли'ська на горо'ді.

Кача'ть *д. нед.* Качалкою вбивати й вирівнювати поле; качалкою груддя в полі розбивати.

Квітува'ть *д. нед.* Про пашню: цвісти. | Жи'то квіту'є, а коно'плі кура'ть.

Коворо'ток *р.* Прядка.

Коно'плисько *р.* 1) Сухе бадилля дідів після обмолоту; ним топлять. | Приста'в, Стипа'не, оте' коно'плисько в дру'ге місце, а тут овсян'ку схова'ім. 2) Місце, де росли коноплі плесом (*див.* Плесо).

Ко'нчиця *д. док.* Скінчитися. | От уже' й взови'ця ко'нчилась.

Коня'р, - ра' *р.* Сільський господар, що хазайнує кіньми (а не волами). | Коняра'м типе'р лу'че, бо нима' де волі'в уже' па'сти.

Ко'пка *р.* 1) Копання (буряків, картоплі). | Типе'р у нас ко'пка бараки'в. 2) Час, коли копають буряки, картоплю.

Коп'я'к, - ка' *р.* Невелика копиця сіна. | А хіба'-ж то копи'ця? Коп'я'к!

Коро'вня *р.* Хлів на корови.

Коша'к, - ка' *р., переважно у множ.* кошаки'. | Кошені снопи жита чи пшениці. | От вроди'ло! Дві кіпки кошаки'в!

Ко'шаний *дприкм.* Кошений.

Кре'пкий *прикм.* Міцний. | Мов' пра'діво ни ду'же кре'пке, ча'сто рве'ця.

Кри'мар *р.* Сільсько-господарське знаряддя, схоже на дряпак; ним зрушують уже зоране поле.

- Кримарува'ть *д. нед.* Зрушувати зоране поле кримаром.
- Крути'й *прикм.* (Про пряжу:) дуже зсучений веретеном або коворотком, твердий. | Крута' пража. *Пор.* Лі'вкий.
- Кужі'льний *прикм.* (Про прядиво:) м'який, вироблений залізною та щетинною щіткою; кужільне прядиво йде на тонкі нитки. | З моїх кснопель пуга'не вийшло кужі'льне прад'іво.
- Кури'ть *д. нед.* Коно'плі кура'ть. Плоскінь цвіте, відбувається процес запилення. | Коно'плі вже кура'ть, тре'ба брать. Жи'то квіт'ує, а коно'плі кура'ть.
- Курни'к, - ка' *р.* Місце переважно в шопі на вишках, де ночують ку'ри. | Цеї но'чи чого'сь дуже крича'ли ку'ри на курнику'.
- Ланови'й *р.* Піший сторож, що стереже певну частину лану. | Підумайбу'ть та найму'сь за ланово'го. *Пор.* Об'є'жчик.
- Ле'хкий (легкий) *прикм.* (Про оранку:) мілкий. | Хоч і ле'хка о'ранка, а коня'ку тре'ба до'бре нагодува'ть.
- Лі'вкий *прикм.* (Про пряжу:) м'який, не дуже зсучений веретеном або коворотком. *Пор.* Крути'й.
- Лоша'тник *р.* Хлів на лошата.
- Лощо'вка *р.* Дуже мілка оранка під ярину або озимину; після неї потрібна ще глибока оранка. | Цей рік обійдеця наша ярина' без лощо'вки.
- Лу'щить *д. нед.* — поле. Робити лощовку. | Я цьо'го ро'ку ни буду лу'щить стирні'.
- Майбу'ть — *вставне слово.* Мабуть. | Іти' майбу'ть до се'бе.
- Макови'сько *р.* Маковиння, стебла маку; сухим маковиськом топлять. | Внеси' в'язку макови'ська та протопим у грубі.
- Матля'ця (лятися) *д. нед.* 1) Про легку річ (легку матерію, то-що): коливатися. | Пра'пор матля'їця. 2) Мотатися, теліпатися. | Со'ломи'нка коло чо'бота матля'їця.
- Машинува'ть *д. нед.* Молотити машиною.
- Ме'ньший *прикм.* Менший. | Цьо'го ро'ку, ка'жуть, буде ме'ньший обло'г.
- Мі'лкий *прикм.* Мілкий. | Мі'лка річка.
- Мі'рниця *р.* Велика купа буряків, картоплі в 50—60 пудів.
- Мі'сяшник (місячник) *р.* Одна з форм редьки *Raphanus sativus*: звичайна червона кругленька.
- Мішани'сько *р.* Місце, де росте або росла міша'нка.
- Міша'нка *р.* Вика (*vicia sativa*) з домішкою якоїсь пашні — вівса, жита; йде на годівлю худоби.
- Мня'кий *прикм.* М'який.
- Мня'ло (м'яло) *р.* Макогін.
- Мня'чка (м'ячка) *р.* Варена м'ята картопля.
- Молоти'ть *д. нед.* — со'няхи = Бить со'няхи.
- На прийм. На пого'ді стат' див. Пого'да.
- Нази'мок *р.* Бичок або теличка, що перезимували одну зиму.
- Накида'ть *д. нед.* — бараки'. Вкидати буряки з купи на віз.

Накури́ть *д. док.* — по́гріба. Висушивши льох, накурити його димом, щоб привмний дух у ньому був. | Треба накури́ть по́гріба сімня́ною поло́вою.

Насіва́ть *д. нед.* Про буряки, квасолі, мак: сіяти вдруге, коли вперше посіяне не зійде.

Не́вук *р.* Неук, невіглас.

Не́ — *вставне заперечне слово.* Ні. | Стипа́н, ти ни ба́чив Питра́? Не, ни ба́чив.

Нипаши́стий (непашистий) *прикм.* (Про соломі:) непоживний, без домішки трави. | Пуга́на нипаши́ста грича́нка цьо́го ро́ку вроди́ла.

Нихо́дяче *присл.* Не хочачи, ненароком.

Ні́ за що́. Ні до чо́го. | І хто це міні́ коня́ку знарови́в? Ні за що́ коня́ка; хвица́їця та й го́ді.

Обголосо́ить *д. док.* Оплакати мерця голосінням. | (Дівчина) оплакала ще й обголосила, як рідня мати свого сина. *II.*

Об'є́жчик *р.* Кінний сторож, що цілий лан стереже. *Див.* Гоніць. *Пор.* Лановий.

Обло́г *р.* Податок. | Цьо́го ро́ку, ка́жуть, бу́де ме́нший обло́г.

Огу́дде (-ддя) *р.* Огудина.

О́груд *р.* Густі зарослі над водою.

Озѐре́д *р.* Ожеред, стирта соломи. | Озѐре́д соло́ми ма́ю. Оця́ соло́ма, що с цьо́го бо́ку озѐре́да, пі́де на пітстї́лку.

Ота́ва *р.* 1) Трава, що того самого літа вдруге росте. 2) Робота коло трави, що того самого літа вдруге росте (косити, гребти, сушити). | Я прийшла́ з ота́ви і заста́ла ба́тька вдо́ма.

Ота́ман *р.* Старший воло́вник. | Ри́гор прослужи́в п'ять літ воло́вником, а типе́р уже́ ота́ман.

Пасови́сько *р.* Пасовище.

Пиригна́ть (перегнати) *д. док.* — коня́. Увередити коня дуже швидкою їздою. | Ху́ра була́ ва́жка, спіши́ли за дня́ заї́хати та тро́хи пиригна́ли коня́ку.

Пирио́рка (переорка) *р.* Переор, оранка по вже зораному полі.

Пирисіва́ть (пересівати) *д. нед.* — бараки́, квасо́лю, мак. На місці, де посіяне не зійшло, сіяти иншу яку культуру (напр. на буряках, що не зійшли, сіяти просо). | Пирисіва́ю бараки́ про́сом.

Пириті́че (перетіччя) *р.* Місце в клуні, де молотять.

Під *прийм.* Під бараки́. По буряки, (підрядився) привезти буряки. | Куди́ це він пої́хав? Під бараки́.

Пісни́й *прикм.* (Про поле:) не вгноєний. | На пісно́му полі́ пшини́ця ни вроди́ть.

Пітко́пувати (підкопувати) *д. нед.* — бараки́. Рискалем або лопатою викопувати буряки, вириваючи їх із землі.

Пітстї́лка (підстїлка) *р.* Солома, що підстелена худобі. | Оця́ солома, що с цьо́го бо́ку озѐре́да пі́де на пітстї́лку.

Пітчиня'ця *д. нед.* Коритися, підлягати. | Крути' ни крути', а тре'ба пітчиня'ця свикру'сі.

Пле'со *р.* Площа, суцільно засіяна коноплями, або маком, або цибулею, квасолею то-що. | У ме'не квасо'лі цьо'го ро'ку посі'яно мале'ньке пле'со. Пле'сом сї'ять. Сіяти суспі'ль всю площу. | У кінці' горо'да посі'їм конопель пле'сом, а по барака'х наки'даїм стояні'в.

Пого'да *р.* На пого'ді статъ. Розпогодитися. | Вже й пора' бараки' сапа'ть, — коли'-б на пого'ді ста'ло.

По'гріб *р.* Льох. | Тре'ба накури'ть по'гріба сімня'ною поло'вою.

Поклажа'н *р.* Баклажан.

Полига'ть *д. док.* = Злига'ть. | Полига'й, Пе'тре, воли' та пожини' на пустирі' па'сти.

Полотни'ця *р.* Жінка, що найнялася полоти. | Найму' дві полотни'ці, то й ви'полють міні' пшини'цю.

По'руб *р.* Місце, де зрубано ліс. | Піду' на по'руб, назбиваю сибі' пинь-кі'в, то бу'де чим топи'ть зимо'ю у лижа'нці.

Послї'д, посльо'ду *р.* Легке, неповне зерно. | Бага'то посльо'ду у зерні, бо спа'ляна пашня'.

Пра'дїво *р.* Прядиво.

Прі'всисько *р.* Пріснище, місце, де росло просо. | На'ше пасови'сько на Гри'цьковому прі'всиську.

Пуга'ний *прикм.* Поганий. | Пуга'на нипаши'ста грича'нка цьо'го ро'ду вроди'ла.

Пужа'р *р.* Пожар, пожежа. | Це'ї но'чи був пужа'р.

Пужина' *р.* Послід з насіння конопель; з нього переважно плоскінь росте. | Як посі'їш пужину', то вро'дить пло'скінь.

Пустирі' *р.* Площі землі, непридатні під пашню. | Полига'й Пе'тре, воли' та пожини' на пустирі' па'сти.

Ра'сний *прикм.* Рясний.

Риска'ль *р.* Знаряддя буряки копати, схоже на вила з двома рогами.

Рі'зать *д. нед.* — со'нях и. Зрізувати головки сонячників, коли вони ще стоять на городі або в полі.

Розуме'ць *р.* Розумний, хитрий чоловік.

Роса'дник (розсадник) *р.* Парник, де вирощують розсаду капусти, тютюну, баклажанів то-що. | Оці дощички' тре'ба похова'ти, то зда-ду'ця на роса'дник.

Рудю'к, -ку' *р.* Неповне зерно в гречці. | У на'шій гре'цці дуже бага'то рудюку'.

Сапа'лница (сапальница) *р.* Жінка, що найнялася сапати.

Се'дяче *дприсл.* Сидячи.

Сибі' займ. *дат.* Собі.

Сімня'ний (сім'яний) *прикм.* З конопляного сім'я. | Тре'ба накури'ть по'гріба сімня'ною поло'вою.

Сі'рпать, -паю *д. нед.* Сіпати.

Скіп, скопа' *р.* Вихолощений баран.

Складо'к *р.* Ора'ть в складо'к. Ора'ти в склад.

Скоро'дить, -джу *д. нед.* Боронувати перед сіянням виоране поле, щоб зрівняти наорану скибу. | Проїшо'в га'рний до'щик, тре'ба ї'хати скоро'дить.

Со'нях *р.* Сонячник.

Соняши'сько *р.* Свіже листя сонячника; йде на годівлю худоби. | Нарви' соняши'ська коро'ві.

Спа'ляний *дприкм.* Спалений. | Бага'то посльо'ду у зерні, бо спа'ляна пашня'.

Спа'сти, -су' *д. док.* — худо'бу. Добре вигодувати худобу.

Стать *д. док.* На пого'ді ста'ть *див.* Погода.

Стибли'сько (стеблисько) *р.* Стебла. | Стибли'сько гіркі'в — ву'дина.

Стида'ця (-датися) *д. нед.* Соромитися. | Ти-б стида'вся так каза'ть.

Стоя'н, -на' *р. переважно у множ.* Стояни' = Діди'. *Див.* Дід.

Страхну'ця (-нутися) *д. док.* Злякатися. | Прихо'жу до рі'чки, а рі'чка шуму'є — ка'рі о'чі страхну'лися, наза'д вирну'лися. *II.*

Стужаві'ть *д. док.* Про землю: висохнути й затверднути, ставши колькою, гострою. | Блиснуло сонце та вітир та чисто стужаві'ла ріля'.

Сьцюжни'к -ка' *р.* Батіг з 3—4 метри завдовжки, що його вживають пастухи овець, також погоничі, коли поганяють дві пари вдовж запряжених коней. | Зроблю' сибі' сьцюжника' та піду' до жа'чки ко'ний гони'ть.

Там-та-та'м десь *присл.* Де-не-де, місцями. | И'ноді по барака'х та карто'плі насіва'ють конопель зрі'дка, там-та-та'м десь, і вироста'ють діди'.

Тамте'шньий (-ній) *прикм.* Що належить або стосується до того місця, про яке йде мова.

Та'сьма *р.* 1) Сплетена з соломи стрічка, що з неї капелюхи шиють. | Ще бага'то тре'ба та'сьми, щоб хваті'ло на капилюша'. 2) Ву'зенька й рівна стежка поміж гонами. | Їдь оце'ю та'сьмою, а там бу'де ви'дно, де вони' ору'ть.

Тибі' *займ. дат.* Тобі.

Тимину'ха (тіменуха) *р.* Тімениця, нечисть у дитини на тім'і.

Ти'мне *р.* Тім'я.

Тирмі'ття (терміття) *р.* Згонини, полова, терта дрібна солома та інше сміття від обмолоту.

Тре *присл.-присудок.* Треба. | Гуля'й ни гуля'й, а робо'ту тре зроби'ть. (І тре'ба кажуть).

Толк *р.* Ни дать то'лку. Не дати ради. | До тієї карто'плі тре'ба дві сапа'лницї, бо одна там ни дасьть то'лку.

То'нкий *прикм.* Тонкий.

Тяга'ть *д. нед.* — бараки'. | Витягати з землі підкопані буряки.

Угно'яний *дприкм.* Угноєний.

- Хале'рниця *р.* Лайливе слово, яким прозивають жінку.
- Хаптуне'ць *р.* Той, що вміє зручно хапати. | Ото' хло'пчик хаптуне'ць!
- Хвати'ть *д. дож.* Стати, бути досить. | Ще бага'то тре'ба та'сьми, щоб хвати'ло на капилюша'.
- Хвица'цця (-ца'тися) *д. нед.* Про коня: бити задніми ногами. | Ні за що' коня'ка: хвица'їця та й го'ді.
- Холоди'тиль (-тель) *р.* Та частина самогонного куба, де охолоджується самогон. *Див.* Холоди'льник.
- Холоди'льник *р.* = Холоди'тиль.
- Хули'тиль (-тель) *р.* Той, що має звичку пускати на кого наговір, плітки.
- Хумила' *р.* Дрібна солома, полова, згонини та інше, що мішають у їжу скотині.
- Хурщи'к *р.* Той, що заробляє приставлянням ваги кіньми.
- Цей, ця, це займ.-прикм. Цьо'го, цьо'му; це'ї. Це'ї но'чи був пужа'р.
- Че'рствий *прикм.* Черствий.
- Чирстве'нний (черственний) *прикм.* Дуже черствий.
- Чи'стити, чи'щу *д. нед.* — бараки'. Очищати від землі буряки й обрізувати з них гичку, пагінці й хвостики.
- Шар'га'ть, -га'ю *д. нед.* Бути непосидючим, метушливим; швидко гаяти во'зом або конем (верхи).
- Ша'ргать, -гаю *д. нед.* — оде'жу. Тягати одержу. | Пошне'ш ота'к ша'ргать оде'жу, то ско'ро подире'ш.
- Ше'рсьць, ширсьці' *р.* Шерсть.
- Ягня'чка *р.* Вовна молодих овець. | Це во'вна ягня'чка, її так пуга'но пра'сти.
- Яри'нний *прикм.* -ні жнива'. Жнива на ярину.
- Я'шнисько *р.* Місце, де ріс ячмінь. | На моє'му я'шниську па'ши нима'є.

С. Миронівка та околишні села Гулі, Росава, Семигори.

Поданий тут словничок склався з матеріалу, що я записала влітку 1922 року, будучи в с. Миронівці і відвідавши також околишні села — Гулі, Росаву та Семигори. Матеріал цей становить: уривки з розмов та окремі слова, записані в розмові з уст місцевих, переважно старого віку неписьменних людей, і слова, вибрані з пісень, що записані в тих самих пунктах того самого року.

Записуючи тут уривки з розмов, я не завсіди мала змогу перепитатися, як вимовляється певне слово, щоб точніше визначити його фонетичну форму, і через те в багатьох, думаю, випадках, на моїх написаннях позначився вплив українського літературного правопису.

- Барсу'к *р.* Борсук. | Зна'тно, хло'пці такі, як барсуки'. *Миронівка.*
Бить *д. нед.* Бий тебе' не'міч *див.* Не'міч.
Бізо'дній *прикм.* Безодній. | Ой у полі ой крениця бізодня. *П. Миронівка.*
Блуга'ть *д. нед.* Блукати. | Чого', ма'ти, по ю'лиці блуга'їш? *П. Гулі.*
Боби'ль *р. ч.* Бурлака, безпритульний чоловік. | Бобилі' такі, що ни кріпаки'. *Миронівка.*
Бокови'й *прикм.* Сторонній. | Бокові' люди. *Росава.*
Бо'чка-лижа'к (лежак) *р.* Лежача бочка з забитими днами, що в одному з них є кран. | Бо'чки-лижаки' для горілки. *Миронівка.*
Брат' *д. нед.* Ви'ще брат' *див.* Вище.
Бу'льба *р.* Картопля. *Семигори.*
Буте'льня *р.* Яр. | Буте'льня це яр таки'й. *Миронівка.*
Буть *д.* Ни будь в кло'піт *див.* Кло'піт.
В прий'м. з акуз. у звороті Ни будь в кло'піт *див.* Кло'піт.
Вдиви'ця (-витися) *д. док.* — на кого, на що. Вдивитися в кого, в що, дивитися, не відриваючи очей. | На сі'рі воли' вдиви'вся. *П. Миронівка.*
Вести *д. нед.* Пісньні' вести. Співати пісень певного роду. | Моло'дяз типе'р пісень тих ни виду'ть. *Миронівка.*
В'є'рно — *вставне слово.* Мабуть. | В'є'рно ко'лія була'. *Миронівка.*
Впбіра'ть *д. нед.* Вибирати. | Вибіра'ють два охо'тники, що согла'сні. *Росава.*
Виганя'ця (-нятися) *д. нед.* — один на о'дного. Про ділянки землі: стикатися, межувати. | Горо'ди на'ші оди'н на о'дного виганя'юця. *Миронівка.*
Ви'думка *р.* -ку мат'. Вигадувати. | Таку' ви'думку ма'ють (= таке вигадують). *Миронівка.*
Викови'рювать *д. нед.* Витворяти. | Таке' викови'рюють, що ни дай бо'же. *Миронівка.*
Виніма'ть *д. нед.* Виймати. | Ше й на ку'дрі наступа'ю, з ло'ба о'чі ви-німа'ю. *П. Миронівка.*
Виносить *д. нед.* Компонувати, складати. | Є пісньні' всякі на сьві'ті, — хто їх вино'сить? *Миронівка.*
Ви'ще *присл.* — брат'. Краще щось робити, виконувати. | Піп до'брий, а дия'кон ще ви'ще бире', — таки'й на дока'з. *Миронівка.*
Він, вона *займ.-реч.* Його', од йо'го, од ньо'го; йо'му'; їй, до не'ї, на не'ї. *Миронівка.*
Віро'вка *р.* Мотузок, шворка. *Миронівка.*
Води'ть *д. нед.* — переге'ню. Справляти, уряджати переге'ню. *Див.* Переге'ня. *Миронівка.*
Воднолі'тки *р.* Однолітки. | Ви'вила дітки воднолі'тки. *Семигори.*
Волочка' *р.* Кольорові вовняні нитки, що ними вишивають. *Гулі.*
Вплестися *д. док.* Заплестися. | Всі дівча'та поми'юця, дрібне'нько вплиту'ця. *П. Миронівка.*

Вспо́мнить *д. док.* Згадати. | Сиді́ла, тумані́ла-тумані́ла та й ни вспо́м-
нила. *Миронівка.*

В-су'сі *присл.* В су́хому місці. | Аби́ вони́ ті́лько в-су'сі, то ни погни-
ють. *Росава.*

Вхо́жий *прикм.* -жа жі́нка. Поденна служниця. *Миронівка.*

Гума́га *р.* Папір. *Росава.*

Дирив'я́ (дерев'я) *р. н.* Деревня, зрубані дерева. *Миронівка.*

До *прийм.* Присту́пний до ко́го *Див.* Присту́пний.

Додумо́чку *присл., здр. від „додому“.* | Прийшо́в ми́лий додумо́чку,
став ножа́ гостри́ти. *П. Миронівка.*

Дока́з *р.* Таки́й на дока́з. Такий вмі́лий. | Піп до́брий, а дия́кон
ще ви́ще бире́,—таки́й на дока́з. *Миронівка.*

Допу́даця (-датися) *д. док.* Віддаючи щось на різні потреби пудами,
дійти до того, що... | І тут пуд, і там пуд, і так допу́даюсь, що
ни бу́де шо ї́сти. *Росава.*

Доску́чить *д. док.* Докучити. | Як ду́же доску́чить ця па́нщина, то...
Миронівка.

До́хтар *р.* Доктор. | Хо́дить до́хтар по болни́ці. *П. Миронівка.*

Драби́нушка *р.* Драбичок. | На драби́нушку схи́ли́вся. *П. Миронівка.*

Ду́мка *р.* Набі́гти на -ку. Спаси́ти, навернутися на думку. | Як
коли́ то воно́ й набі́жить на ду́мку. *Гулі.*

За *прийм.* з *інстр.* на означення певної норми, певного зразка, за яким
щось робиться. | За дише́вим тари́хтом при́їхав. *Гулі.*

Заблагора́зумиця (-митися) *д. док.* Заманутися, захотітися. | Якої́
вам заблагора́зумиця старо́ї пі́сьні засьпи́ва́в. *Миронівка.*

Зав'я́заний *дприкм.* Той, що в неволі, що не може свою волю робити. |
Ми були́ зав'я́зані такі́, що ни сьпи́вали. *Гулі.*

За́між *присл.* | Й ой ти, ма́ти, та й ода́й ми́не' за́між. *П. Миронівка.*
...вдова́ за́між пі́де. *Росава.*

Запо́мнить *д. док.* Забути, ся. | Запо́мнив як. *Миронівка.*

Засі́б *р.* Запас живности. | По́ки лю́ди ма́ли потро́шку засо́бу, то
й носи́ли їм (голодним). *Миронівка.*

Заскорби́ть *д. док.* Засумувати, засмутитися. | І сама́ молоди́ця при-
зна́лась, що пириле́сник до неї́ літа́в,—ду́же заскорби́ла.
Миронівка.

Зауча́ця (завчатися) *д. док.* Звикати. | Отаки́м як я, то я́к його́ за-
уча́ця? *Миронівка.*

Захо́дить *д. нед.* Починатися. | Це було́ пирит це́ю війно́ю, що оце
захо́дила. *Миронівка.* Во́ля тоді́ захо́дила. *іб.*

Захоро́ни́ть *д. док.* Поховати, похоронити. | Захоро́ни́ть дити́ну у таку́
моги́лу. *Миронівка.*

Зача́ть *д. док.* Почати | Як за́чали пі́сню пі́ти янголи на небі́. *П.*
Миронівка.

Зви́рши́ть (звершити) *д. док.* Бути в стані, подужати зробити щось. |
Типе́р ни зви́ршу' голово́ю, ро́зумом, ни то́ шо здоро́в'ям; ни

згадаю, ни звиршу', се́рце (сказала стара жінка, як її просили співати). *Росава*.

Зна́тно — *вставне слово*. Відомо. | Зна́тно, хло́пці такі́, як барсуки́. *Миронівка*. Уже́ зна́тно, як у жни́ва ро́блять. *Росава*.

Зогна́ть *д. док.* Зігнати. | С со́ну зогна́ть. Зігнати з кого сон, вибити когось із сну. | На́че ту ку́рку с со́ну зогна́ли. *Миронівка*.

Зострі́ть *д. док.* Зустріти | Пішо́в Христо́с доро́гою, зострі́в дівку із водою. *П. Миронівка, Семигори*.

И́хній займ.- *прикм.* = Їхній.

Ізвирну́ть (звернути) *д. док.* Скинути, зняти. | Я ни встану, ни піду, бо важкий камінь на грудях... Ой я той камінь ізвирну́. *П. Миронівка*.

Їдно́ у прислівниковому звороті. Все їдно. Однаково, все одно. | Як-би хто з рівноти́ взяв (її за жінку), а то все їдно́ го́ри шо в Сими́горах, шо в Гуля́х. *Гулі*.

Їхній, и́хній займ.-*прикм.* Їх із значінням *приналежності*. Пле́м'я Їхня. *Миронівка*. Ї́ уже ж мині́ надо́ли и́хні пирів'язки. *П. іб.*

К, ко *прийм.* До. | Треба рано встати, к чириді́ прогна́ти. *П. Семигори*.

Ні́ ко чиму́. Ні́ до чо́го. | Типе́р гро́ши ні́ ко чиму́. *Миронівка*.

Карти́на *р.* Красуня. | Як увійшо́в королевич в нову світли́цю, лизить милая карти́на на всю скални́цю. *П. Гулі*.

Ківна́та *р.* Кімната *Семигори*.

Кіка́ть *д. нед.* Тікати. *Семигори*.

Кі́ки — *підсильна часточка*. Тільки. *Семигори*.

К ло́піт *р.* Ни бу́ть кому в кло́піт. Не думати, не дбати кому про що. | Як я жа́ла, то співа́ла, а мині́ типе́р вони́ (пісні) ни в кло́піт. *Миронівка*.

Кни́га *р.* Чо́рна книга | Ни доспі́вуйтє́ пі́сньні до кра́ю, бо ничи́ста си́ла в чо́рну кни́гу заведе́. *Миронівка*.

Ко *прийм.* = К.

Коза́к *р.* Парубок, що йде коло пере́гені. *Див.* Пере́ге́ня. *Росава*.

Ко́лія *р.* Черга. | В'є́рно ко́лія була́. *Миронівка*.

Ковале́р *р.* Молодий чоловік, що зали́цяється до жінки. | Пириста́нтє́, ковале́ри, ходити. *П. Миронівка*.

Ковале́рик *р., здр. від* Ковале́р. | До не́ї ковале́рики хо́дять. *П. Миронівка*.

Кома́ндува́ть *д. нед.* Управляти. | Кома́ндува́в трьома́ підварками. *Миронівка*.

Ко́пка *р.* Копання. | Як око́нчать ко́пку бу́рякі́в. *Миронівка*.

Коті́й *р.* Назва kota в колисковій пісні. | Аа, аа, котію́, ни йди́ рано в виді́лю. *П. Миронівка*.

Коха́цця *д. нед.* — на що́. Кохати́ся в чо́му. | Вони́ коха́лись на це (на танці). *Миронівка*.

Кра́ять *д. нед.* Бити, вдаряти чимсь тонким. | Нага́йкою ко́ня кра́іть. *П. Миронівка*.

Крени́ця *р.* Криниця. | У крени́ці рне води́ця холо́дна. *П. Миронівка.*
Крува́ть *р. ж.* Ліжко. | Лижіть Ма́ша й у крува́ті. *П. Миронівка.*
Круг *р.* Кру́га наклада́ть. Їхати в об'їзд (а не простою дорогою),
робити великий об'їзд дороги. | Яко́го він кру́га наклада́є!
Миронівка.

Кручо́к (крючок) *р.* Міра горілки: $\frac{1}{100}$ відра. *Миронівка.*

Ку́дрі *р.* Кучері. | Ще й на ку́дрі наступа́ю, з ло́ба о́чі виніма́ю.
П. Миронівка.

Лижа́к (лежак) *р.* Бо́чка-лижа́к див. Бо́чка.

Ліжки́ *р.* Лужки, мн. від „лужок“? | Ой ішла дівка ліжка́ми. *П. Ми-
ронівка.*

Ма́рний *прикм.* (Про губи, рот:) смажний. | Ой дай, дівко, во́ду пи́ти,
ма́рні й уста́ покропи́ти *П. Миронівка.*

Ма́ть *д. нед.* Ви́думку — див. Ви́думка. Ува́гу — див. Ува́га.

Моло́дяж *р. ж.* Молодь. | Моло́дяж типе́р пісе́нь тих ни виду́ть.
Миронівка.

Му́шиство *р.* Майно. | Огро́мнє му́шиство. *Миронівка.*

На *прийм.* І. з акуз. 1) *при дієсловах.* Вдиви́ця на кого, що див.
Вдиви́ця. Коха́ця на що див. Коха́ця. 2) Таки́й
на дока́з див. Доказ. 3) *вказує на стосунок певної признаки
до тієї події, яку ця признака віщує.* | Яблуня вдру́ге зацвіла́, —
це про́ти яко́ї ока́зії, що вдова́ (що її яблуня) за́між пі́де,
а мо́же це на мир чи на війну́. *Росава.* 4) *вказує на стосу-
нок між прислівником-присудком у безпідметових зворотах
та речівником, яким обмежено те поняття, що в прислів-
нику.* | Тоді́ було́ тру́дно на гро́ши. *Миронівка.*

П. з лок. 1) *при дієсловах.* Скалі́чіть на нозі́ див.
Скалі́чіть. Скипі́ти на ножі́ див. Скипі́ти. 2) *на озна-
чення часу, коли що робиться чи відбувається* | На празниках
то ходять парубки́. *Миронівка.*

Набі́гти *д. док.* — на ду́мку див. Думка.

На́глий *прикм.* Голий. | І вона́ на́гла оста́лась. *Росава.*

Наклада́ть *д. док.* — кру́га див. Круг.

Не́міч *р. ж.* Бий тебе́ неміч. Лайка. | Бий тебе́ не́міч! Шо́ воно́
таке!?! (сказано про дівчину, яка переодяглася так, що її не
можна було впізнати). *Миронівка.*

Нисході́мий (несходимий) *прикм.* Про воду (річку, ставок): що пе-
рейти не можна (бо глибока). | Таки́й ставо́к, що нисході́мий.
Миронівка.

Ніж *р.* На ножі́ скипі́ти див. Скипі́ти.

Ні́где́ *присл.* Ніде | Ні́где́ ніко́го ни щади́в пирит собо́ю. *Миронівка.*

Но́ччу *присл.* Вночі. *Миронівка.*

Огро́мний *прикм.* Величезний. | Огро́мнє му́шиство. *Миронівка.*

Од *прийм.* Від. *Звороти, де прийменником од вказано на стосунок
імення в генітиві до дієслівного речівника-підмету, можуть*

дорівнювати зворотам, де поняття, що в дієслівному речівнику-підметі, віддане відповідним дієсловом-присудком, а поняття, що в генітиві коло прийм. од, віддане у формі номінатива-підмету. | Одпра'ва хоро'ша од йо'го (=попа). (= Він хороше править). *Миронівка.*

Оди'н, одна' числ. прикм. *Миронівка.*

Одове'ць *р.* Вдівець. | Ни йди, дівко, за й одовця', будѣ тобі' ли'хо. *П. Миронівка.*

Одтя'пачь *д. док.* Аби-як зробити, відбути. | По-цирковному одтя'пали. *Миронівка*

Ока'зія *р.* Бесіда, коли збираються на весілля, христини, то-що і п'ють, їдять, співають, танцюють. | Я'блуня вдру'ге зацвіла,' — це про'ти яко'ї ока'зії, шо вдова' (що її яблуня) за'між пі'де, а може це на мир чи на війну'. *Росава.*

Окли'гать *д. док.* Очуняти. | Почали' її' тро'хи розважа'ть, то й окли'гала. *Миронівка.*

Око *р.* Очи ни сти'кати *див.* Стикати.

Око'нчить *д. док.* Скінчити, закінчити. | Як око'нчать ко'пку буряків. *Миронівка.*

Опâльсѣ'н *р.* Помаранча. | Даю'ть йôму... й опâльсѣ'нов ї'сти. Ой він на ти'ї й опâльсѣ'на ско'са погляда'є. *П. Миронівка.*

Охо'тник *р.* Охочий [щось зробити. | Вибіра'ють два охо'тники, шо со-гла'сні. *Росава.*

Очища'ця (-щатися) *д. нед.* Зо'ра' очища'їця (кажуть, як падають зорі). *Миронівка.*

Пере'гє'ня, перогє'ня *р.* Умотана вся червоними поясами дівчина, яка іде або яку ведуть попереду гурту полільників та полільниць у панський двір, скінчивши полоти буряки. (Докладніше про це *див.* О. Курило. Як водили пере'гє'ню. *Етногр. Вісник*, кн. 1, ст. 66—68) Пере'гє'ню води'ть. *Росава. Миронівка. Перогє'ня. Семигори.*

Перед *прийм.* Ни щади'ть пирит собо'ю *див.* Щади'ть

Пиримі'нок (перемінок) *р.* Переміна, зміна. | Мо'жи ще яки'й пиримі'нок будѣ. *Миронівка*

Пичалиця (печалитися) *д. нед.* Журитися, сумувати. | Десь поїхав та й бариця, серце мов пичалиця. *П. Миронівка.*

Пича'льний (печальний) *прикм.* Сумний. | Аж виходить против його най-меншая свісьть та й виносить королевичу пича'лную звісьть. *П. Гулі.*

Півкру'га *присл.* Стати півкру'га. Стати півколом. *Росава.*

Пі'дварок *р.* Фільварок. *Гулі.* Кома'ндував трьома' пі'дварками. *Миронівка.*

Пі'сно *присл.* Пі'сно прожива'ть. Зле годуватися. | Пі'сно лю'ди ти-пе'р прожива'ють. *Миронівка.*

Пі'ти *д. нед.* Співати. | Як зача'ли пі'сьню пі'ти я'нголи на не'бі. *П. Семигори.* Тільки ти' ни пусьтіте, шо... в п'ятницю пі'зно пі'ла.
П. Миронівка.

Пла'кати *д. нед.* — чого. Плакати, хоча'чи чого. | А хлопчики скачуть та молочка плачуть. *П. Миронівка.*

Пле'м'я *р. ж.* Рід. | Вона' пле'м'ї тако'ї довгові'шньої, твирдо'ї. *Миронівка.*
Пле'м'я ї'хня. *їб.*

Повихо'дить *д. док.* Повиводитися. | Та уже' повихо'дило те. *Миронівка.*

Пода'ть *д. док.* Послати. | Пода'в наш син письмо' за Сібі'ром. *Семигори.*

Поката'ть *д. док.* Податися, побігти. | А я дра'нку полатала та до хлопців поката'ла. *П. Миронівка.*

Посудо'мить *д. док.* Скорчити, стягти корчім. | Скалічі'в: посудо'мило йо'му' но'ги. *Гулі.*

Поще'знуть *д. док.* Згинути. | Як жив, тако'ю сме'ртю і поще'знє. *Миронівка.*

Приє'мник *р.* Прибраний син. *Миронівка.* —

Прийи'зить *д. док.* Погіршати. | Прии'зило типе'р, шо ни дай бо'же. *Миронівка.*

Припуга'ний *прикм.* Препоганий. | Годі тобі', припуга'на, на цім сьвіті жити. *П. Миронівка.*

Присіка'ть *д. нед.* Докоряти. | Тим присіка'ють, шо ни до'бре ро'бять. *Миронівка.*

Присту'пний *прикм.* — до ко'го. Шо живе близько коло кого, шо легко бачитися можна. | Я до не'ї присту'пний, бо вона' дале'че'нько (живе від вас). *Миронівка.*

Провирт'їти (-вертїти) *д. док.* Обкрутити, обв'язати. | Ни йди на ко'ло'дку, бо заб'єш головку, то буде боліти, ні'чим провирт'їти. *П. Миронівка.*

Пропурхну'ть *д. док.* Швидко пролетіти. | Лі'то пропурхну'ло, як ри'ба у я'тір. *Миронівка.*

Просе'дїть *д. док.* Просидіти. | Просе'дїв я год. *Миронівка.*

Про'тив, проти *прийм.* Проти. | Аж вихо'дить про'тив йо'го наймен'шая свісьть. *П. Гулі.* Це про'ти яко'ї ока'зії, шо вдова' за'між пі'де. *Росава.*

Проч *присл.* Геть | Іди, нене, іди проч од мене. *П. Гулі.*

Ригот'їть *д. нед.* Реготати. | Я до хлопців ригот'їла. *П. Миронівка.*

Рівнота' *р.* Рівнина, рівна, не горяна місцевість. | Як-би хто з рівноти' взяв (її за жінку), а то все їдно' го'ри шо в Сими'горах, шо в Гуля'х. *Гулі.*

Рнути *д. нед.* Ривути, бистро текти. | Ой у полі ой крени'ця бізо'дня, й у крени'ці рне води'ця холо'дна. *П. Миронівка.*

Рожжи'ця *д. док. з акуз.* Розжитися чого, дістати, здобути. | Як-би мішо'к (борошна) рожжи'ця на ве'чир *Миронівка.*

Розми'слить *д. док.* Обдумати, подумати. | Як-би' воно' розми'слило, то-б ни зроби'ло. *Семигори.*

Роспусти'ть *д. док.* — сльо'зи. Плакати довго, по-дитячому. *Семигори.*
Руково'цтвиник (руководственик) *р.* Ватажок. | Найшли'сь такі' руко-
во'цтвиники. *Миронівка.*

Сапи'лно *р.* Ручка в сапи. *Росава.*

Си'лно (сильно) *присл.* Дуже. | Си'лно га'рно було'. *Росава.*

Сироти'ть *д.* В пісні *вжито* замість „осиротити“. | Й ой чим, дочко
Галюточко, чим ти ни вгодила, шо ти своє мале дитя навів
сиротила. Ни я його сиротила, сиротила мила, сиротила та дів-
чина, шо вірно любила. *П. Миронівка.*

Скалічі'ть *д. док.* Стати калікою, скалічитися. | Скалічі'в: посудо'мило
йому' но'ги. *Гулі.* Скалічі'в на нозі'. *Семигори.*

Скални'ця *р.* Лава | Як увійшов королевич в нову світлицю, лижить
милая картина на всю скални'цю. *П. Миронівка.*

Скипі'ти *д. док.* На ножі' скипі'ти. Вмерти від ножа, бути заріза-
ному. | Лучче міні та й на ножі скипіти, аніж міні ой у тебе
сидіти. *П. Миронівка.*

Сльоза' *р.* Сльо'зи роспусти'ть *див.* Роспустить.

Сни'кати *д. нед.* Смикати. | А як-би багатирі'в ни сні'кали, то й до'бре
було'-б. *Росава.*

Согла'сний *прикм.* Згодний (робити щось) | Вибіра'ють два охо'тники,
шо согла'сні. *Росава.*

Сон *р., ген.* со'ну. Сон. | На'че ту ку'рку с со'ну зогна'ли. *Миронівка.*
Див. Зогна'ть.

Співу'щий *прикм.* Що вміє співати. | Як-би так, щоб хто співу'щий
був. *Миронівка.*

Стика'ть *д. нед.* Очи ни стика'ть. Не спати всю ніч, ока не
зімкнути. | Дві ночі і очи ни стика'ла. *Миронівка.*

Та займ.-*прикм. ж., ген.* тиї, тиеї | Тільки тиї ни пусьтіте, шо
в ниділю рано їла. *П. Миронівка.* До тиеї бабу'синьки. *П. Гулі.*

Тапе'р *присл.* Тепер. | Ду'майеш, як тапе'р? *Семигори.*

Тари'хт *р.* Тариф. | За дише'вим тари'хтом приї'хав. *Гулі.*

Твирди'й (твердий) *прикм.* Міцний, довголітній. | Вона' пле'м'ї тако'ї
довгові'шньої, твирдо'ї. *Миронівка.*

Трахти'р *р.* Корчма. | Соли ни купила, в трахтир заблудила. *П. Росава.*

Тру'дно *присл.* Важко. Тру'дно на що. Важко щось дістати, здобути.
мало чого є. | Тоді було' тру'дно на гро'ши. *Миронівка.*

Тумані'ть *д. нед.* Вперто над чимсь думати, довго думати, стараючися
щось пригадати. | Сиді'ла, тумані'ла-тумані'ла, та й ни вспо'м-
нила. *Миронівка.*

Ува'га *р.* Ува'гу мать на ко'го. Зглядатися на кого; зважаючи
на чийсь тяжкий стан, допомогти кому. | Пішла'-б, пожалі'лась,
то-б ува'гу на ме'не ма'ли (сказала жінка, від якої вимагали
грошей, а вона не в стані була їх заплатити). *Росава.*

Уставля'ть *д. нед.* — зако'н. Встановляти закон. | Будуть вони' тут
свій зако'н уставля'ть. *Миронівка.*

Уча'діцця (учадітися) *д. док.* Учадіти | Аж уча'діюсь од нього (від рослини дурману). *Миронівка.*

У'часток *р.* Ділянка (землі). *Миронівка.*

Худий *прикм.* Поганий. | А в козака зроду дівчина й одна, й а на неї худа славонька що дня. *П. Миронівка.*

Цей, ця, це *займ.-прикм., ген. жс. циї, інстр.* це'ю. | Ни дам циї води пити. *П. Миронівка.* Це було' пирит це'ю війно'ю, шо оце' захо'дила. *іб.*

Чо'рний *прикм.* Чо'рна кни'га *див.* Кни'га.

Чотирогря'нний *прикм.* Чотиригранчастий. | Чотирогря'нний ове'с. *Миронівка.*

Чудува'ть *д. нед.* Чудне' витворяти. *Росава.*

Штукува'тий *прикм.* Що вміє розважити себе й інших то співом, то танцями, то-що. | Ду'жи штукува'та молоді'ця, шо і заспіва'ть і розказа'ть. *Миронівка.*

Шутя'ка *р. ч.* Що любить жартувати, жартівливий. *Миронівка.*

Щупа'к *р.* Груба залізна палиця з одним загостреним кінцем. | Щупа-ко'м шу'пали гро'ши. *Миронівка.*

Щу'пать *д. нед.* Намацювати. *Див. фразу коло слова Щупак.*

Щади'ть *д. нед.* Не щади'ть пирит собо'ю. Не щадити для себе, для своєї користи. | Нігде' ніко'го ни щади'в пирит собо'ю. *Миронівка.*